



# Wezuu maateej nusowcu

*ηtεm-ku nau na?*

**E**SĀ ĐOỊ TƯỜNG TÙ kénunu ejadé kpeekpe Kulum. Sōnū qe-wezun ne cee wayu ñiñgu wé e-nesi taa. Éwenu ñoñ se erizu ne ewazu-ñu yaa erizu ne ehí qa-niñgbaan. Éwenu ñoñ se éha wezun yaa emu-ku. Yé ñó-tóm ekedunu-í yó, riñay-ñu denu, élé ye ñó-tóm etukedunu-í yó, riñay-ñu labu kađé. Yé mbu piçeyi siñj se qe-ESĀ setu ekedunu-í.

Éyaa tuñigunu nûmçòñ ndú ndú yó se peseé ESĀ. Yé qíkrañ paa ESĀ setu egbeye ndú ne qumayzunu nûmçòñ yó, ezi ESĀ setu agbaa tuña nûmçòñ kedinu ESĀ? Aayi. Yesu wulu krayu krayu se nûmçòñ naale ñeke wena. Éyccdaa se: "Ísunu nôñcc ñga kewé kriyisay yó, piyele nûmçòñ ñgu kíwali yelele yó, ku-taa ileki, ne saküye tuñig ñgu na. Elé nôñcc kriyisay ñga ne nûmçòñ ñgu kíwe scðm yó, ñgu kiwokinini eyaa wezun qede, ne mba ranay nôñcc ñga ne nûmçòñ ñgu yó, patiñcc."—Maatiyee 7:13, 14.

Piñuwiy se ESĀ setu tindima naale wena: ESĀ setu egbeye toovenim ñiñdë ndú qiwokini wezun taa yó, ne cétum ESĀ setu agbaa wena alesiy eyaa yaa awokini-wé sim taa yó. Palabi hatu cabi takayañ kane se kasinu-ñ ne ñtul nûmçòñ ñgu kiwokini eyu wezun maateñ taa yó.



# Wezuu maateη nuumcu ηtəm-ku nau na?



## Təm kükreisiketu

- 1 Esə setu agbaa tuja wulugnu toovenim na? ..... 4
- 2 Ebə pıızıq pııstıu-η ne ɳılıtu toovenim Esə ycc? ..... 5
- 3 Mba ke fezıŋ? ..... 8
- 4 Əc-cəzçnaa mba pasıba yç, le pewee? ..... 12
- 5 Maajiki, kudomıu qısu ne efeletu, pç-ycc toovenim təm .. 15
- 6 Esə setu agbaa tuja təm kədunu Esə? ..... 19
- 7 Mba səy Esə ne toovenim? ..... 22
- 8 Kizi cətum Esə setu ne ɳısu toovenim Esə setu taa .... 25
- 9 Wəe toovenim Esə setu taa ne pıwazu-η tam tam! ..... 29

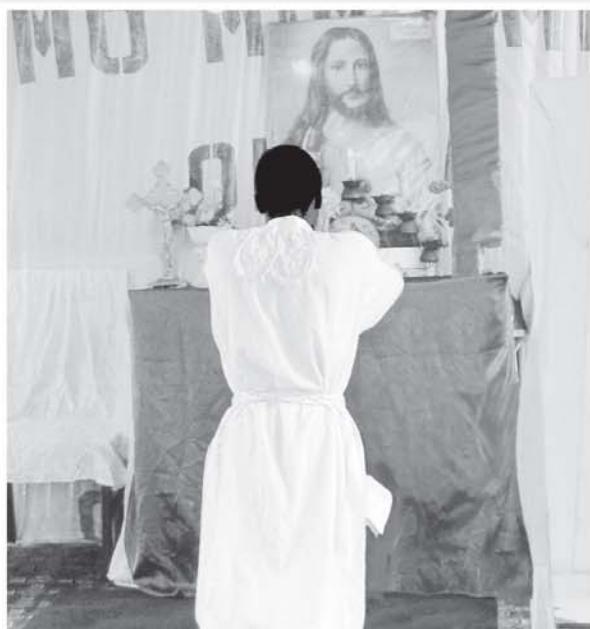
© 2013  
WATCH TOWER BIBLE AND TRACT SOCIETY OF PENNSYLVANIA  
Wezuu maateη nuumcu—ηtəm-ku nau na?  
Ka-mayaan

WATCHTOWER BIBLE AND TRACT SOCIETY OF NEW YORK, INC.  
Brooklyn, New York, U.S.A.  
Palabu-ke 2013

Paapedu takayay kane. Palazu-ke se pısunı ejadı kpeekpe Bibl wulsu  
tumye ndı qıtunı sɔɔlum hađe ycc yç.  
Ye patlu yusay nakeye yç, Bibl hɔ̄lun weyi uwe takayay kane ka-taa yç  
ulıni. *Takayay kiđejea*, Kinshasa, Verbum Bible, 1997 taa. Ele, qıma  
Kabiye ezu Kabiye Koɔmitte bıni se pama-ku lıleleye yç. Ye una yusay  
NW Bibl hɔ̄lun nakıyu cıb yç, pu-tbıuu le se kılun. Bibl ńgu payay  
se: *Les Saintes Écritures—Traduction du monde nouveau—with notes*  
*et références* yç, ku-taa.

The Road to Everlasting Life—Have You Found It? Kabiye (ol-KAB)  
Printed in Finland, 2013  
Palabu-ke Finlande

İssclaa se ɳılıtu ne pukpađı yaa we?  
İprizıq ne ɳıtuju **www.jw.org** ycc ne ɳıycıduju  
Yehowa Aseyde Tunaa.



## 1. Esō setu agbaa tūja wuluyu toovenim na?

AFRIKA taa eyaa mba pamayzuy se Esō setu tōm tucetyl yo, patidqāo. Ele, sakuye tūnuyu qama ezima pirozaa se pesee Esō yo, pu-yoo. Nabeyē le, ciñili taa powoki; ne lalaa ñialaku po-cozonaas sōnzi na. Ne lalaa dōdō ñowoki cooci. Ele q̄itaamayzı se Esō setu agbaa naadozo qeke weni Afrika taa. Ye q̄ukpay ezu maluñ mbu yo, pefeyuni paytu kudumtu ne pe-tisuu we dōdō ndi ndi. Ajee sōnzi dōdō we ndi ndi. Eyaa mba payay pa-tu se Krustu mba yo, pefeyuni wulutu kudumtu. Coocinaa sōsaa wee, ele ptasini-we le, coocinaa kudokij sakuye we Afrika taa dōdō.

1. Yaa Esō setu agbaa wena awe Afrika taa yo, a-taa naaye hula.

### Pewee se q̄e-Esō setu egbeye wulutu eke toovenim wulutu

2. Ebe tuzuu eyaa ne paliziy se pewey Esō setu egbeye nađlye taa? Nabeyē soolaa se pewee pa-luluyaa Esō setu egbeye taa na. Lalaa le, mbu pūlaba ne püdeey yo, mbu tuzuuni-we ne paliziy se pasuu Esō setu egbeye nađlye taa. Takayay ḥga payay se *Africains: un héritage triple* (angl.) yo ko-yooduu se: “You yoo Maluñ tūjnaa ne pe-Esō setu yeli *Sahara kañumbusuu* ne hayo kiñ, . . . You yoo dōdō mba payay pa-tu Krustu

2. (a) Ebe tuzuu eyaa ne paliziy se pewey Esō setu egbeye nađlye taa? (b) Ebe ne ebe yoo paapizuy ne pañuy niye ne poto se Esō setu egbeye nađlye kedunu Esō?

## Σεβε πιζυγ πισινι-ή νε ήτιλι toovenim εςα για?

mba yo, patujnaa ne pe-Eso setu yel Sahara kañimbusu ne hade kinj. Ye laydə pañazini eyaa ne Maluš Eso setu yel Sahara ne hayo kinj yo, malufa pañazini eyaa ne mba payay pa-ti Krıstı mba yo, pe-Eso setu ñeyeli Sahara ne hade kinj." Paa mbu yo, qä-taa sakuye mayzuy se pe-Eso setu kedini Eso. Ele, ye qä-luliyaa iwe Eso setu egbeye naqlye taa yaa paakpa qä-cɔzona ne qoŋ ne pasuu qä-taa yo, pütwili se qäke toovenim Eso setu egbeye.

3 Eso setu agbaa tuja mayzuy se apuzuy ne awili eyaa nümöv ne pesee Eso camiye, ele a-lakasi ne a-wulut patuke kuyemtu. Mbı awluy Eso ne e-paytı po-yoo yo, piwes ndı ndı. Đukpay kıdañ kune: Kray se pamu-η tumiye fayde sɔsɔde naqlye taa. Ijwobi tumiye kajalay wiye le, peheyi-η se tumiye ñuvudu wobi nümöv. Peedę ipozu tımladıaa naadozo se ɻna se ebe piwes se ɻla. Kajalay tu heyi-η se tumiye ñuvudu tɔm se ɻkoma le, ijhazu tumiye qılađe taa. Naale tu se tumiye ñuvudu yɔðaa se ɻkoma le, ɻtaa akaluu kolonzi yoo. Naadozo tu se, tumiye ñuvudu se ɻkoma le, ijñocoñ wondu ti-lona taa.

4 Piwayı le, ipozu tımladıaa se: 'Ezuma tumiye ñuvudu wee?' Kajalay tu heyi-η se tumiye ñuvudu ke evebu, eðaylaa ne e-tɔm wee kađe. Naale tu se tumiye ñuvudu kpadu-yaa, ewee tobi ne e-tɔm wee d̄eu. Naadozo tu se tumiye ñuvudu tılkueñ abalı, ele halu ekenaa. Pıttuñ feyl se ɻnuñ pi-taa kpaagbaa se pütkę pa-tuja poçodıunı toovenim. Ye ijtsɔɔl se ɻlesi ñia-tumiye yo, piwes se ijñini ne ɻtılı tumiye ñuvudu camiye ne ɻna mbu ecay se ɻla yo.

5 Mbı qäđe piwe Eso setu hɔcluuñ taa. Eyaa weni lımayza ndı ndı Eso ne e-paytı po-yoo, piyacaa piçeyaa se qıñini ne qına se qe-Eso setu egbeye wulut ke toovenim na. Ele, ebe pizug piçinu-η ne ɻtılı toovenim Eso yoo?

3-5. Kıdañ ɻgy pizug kiñini-qı ne ɻtılı se pütkę Eso setu agbaa tuja wuluyuñ toovenim?

**E**ΒΕ qırizuy qıla ne ɻtılı Eso? Ezı pirozvu se qıkpeliku ne ɻtılı Eso setu agbaa tuja wulut payı ne piwo? Đılpızıñ ne qıla mbu. Paa qırpızay se qıla mbu yo, ezuma qılađi ne qına se a-wulut ndı tutuvzaa yaa tutuvzu?

2 Đınlawa se eyaa weni lımayza ndı ndı Eso yoo, piyacaa piçeyaa se qılabunu tumiye kumayzvuñ ɻgy eyaa sakuye tisiy ku-yoo yo, ne ɻtılıni toovenim. Mayzı kıdañ kune ku-yoo: Kray se piçaq pedıyuñ nocyu ne yađı nocyu piwes ne pekpezyıñ qama piçav nakuyuñ qaylukıñ yoo kiyaku taa. Pedıyuñ se piçav qaylukıñ ke metanaa naadozo, yađı se püttalı mbu. Ye pacay se pana se awen toovenim, ebe piwes se pala? Piçunaa se pakpay meta ne pamayzı piçav ɻgy.

3 Ezı meta yo, kumayzvuñ nakuyuñ wee se kırızıñ ne kiñini-qı Eso setu nümöv taa ne ɻtılı toovenim na? Eee kumayzvuñ wee; ɻgy le Bibl. Eso yeba se pama Bibl ne eyaa mba piwes ejadę kpeekpe yoo yo, papızı ne pekpeliku toovenim e-yoo. Palabı Biblwaa miliyaartıwa sakuye. Peđezı ku-tuja yaa ku-hɔclıñ künümüñ weyi t-taa yo, içezı 2 400. Ye mbu qä-taa paa weyi pizug ne ekalu Bibl e-maymay e-kunuy taa.

4 Bibl keni hadę kıbandę ndı qılinı Eso celi yoo. Mbı kukpelikuy-qı yoo, qırpızıñ ne

1. 2. Kıdañ ɻgy wulut se piwo ne patulu toovenim Eso setu nümöv taa le, ipozu kumayzvuñ ɻgy eyaa tisiy ku-yoo yo?

3. Ebe yoo pama Bibl?

4. Tɔm ndı we Bibl taa?



Bata Iiga hññas, Kaukaj, Eritrea. © Giacomo Pirozzi/Anadolu Pictures

qina-pu qoli qädqä. Kiheyiy-qu fezij tóm. Kíwuluy-qu qädqä Esa lúmayza, e-wetu ne e-tamay. Esa kpayni eyaa kpayu mbu pünzi kudokiñ sakuye weyi iñewa yo t-taa yo, Bibl kedyu pu-tom qädqä. Kuyoodusu mbu pukay labu cee wayu yo, pu-tom. Kíwuluy-qu qädqä ezuma qula ne qutu nümösu ñgsu kiwokini wezuu maatey taa yo.

### **Èbe ycc ñpiriziy ne ñtisi se Bibl yccduu toovenim?**

5 Lúmayza wena a-yoo qírızıy ne qítisi se Bibl ke Esa-tom toovenim yo, adqawa. Lúmayza ana a-taa leedę yo: Bibl ne leytu ñiñusun pewe noo kudumay. Ejadę kpeekpe yoo, eyaa sakuye kaamayzay qooo caanaa taa se tetu cay nabuyu yoo. Eyaa mba paaw-we Afrika wisi qidurye taa yo, pa-taa nabey ye mayzay se qum scs nooyu kotini e-ti kpaytsi tyye ne tetu cay e-yoo. Ecsözi e-ti coozuu mbu yo, pulaba ne e-kpaytsi 3500 wee tetu ñiñus yoo ne kpaytsi 3500 leesi wee tetu tee. Ele Bibl mayu nooyu ñaayoodaa se Esa enu “etisusi tetu puyu nooyu yoo.” (Yoh 26:7) Emau tóm ndu yo picezi pünzi 3500

5. Kidaav ñgsu wulu se Bibl ne leytu ñiñusun pewe noo kudumay?

ne tóm ndu tuwe noo kudumay ne ndu leytu ñiñuyaay wulu yo.

6 Mbu pukuly wulu se Bibl luni Esa cõlo yo, mbu yo: Kuyoodusu mbu pukay labu cee wayu yo, pu-tom qeyi qeyi. Esa feyl ezi eyaa yo; Esa mbu pukay labu cee wayu yo camiyę. Tóm ndu eyoodusu yo, tu-tura payu tukoy pu-taa.

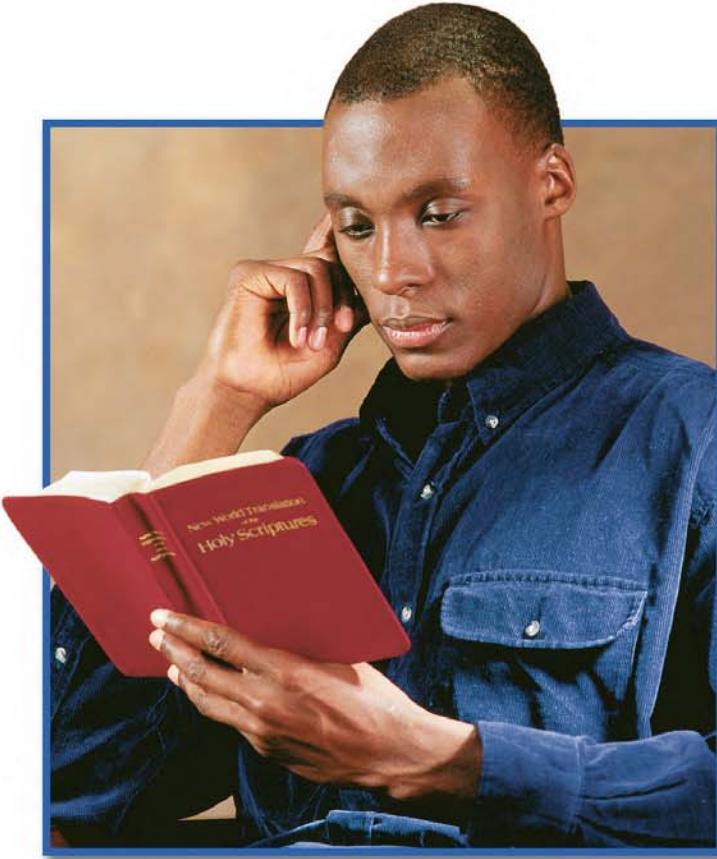
7 Bibl natu tóm sakuye kom pu-taa qooo caanaa taa. Pünzi 700 pucca ne paluluv Yesu le, Bibl kaayoodaa se pakay-ti luluu Betulehem tetu taa; ne mbu pulabi qädqä qeyi qeyi. (Mika 5:1 Maatiyee 2:3-9) Bibl tasti natu tóm sakuye yccduu Yesu yoo; ne kuyoodi qädqä se halubuya ñga kaasuj abalü yo, ñga kaynu-ti luluu ne puwayu le weyi ekay-ti peduu yo, peheylu-ti liidiye pccyutsi 30. Natu tóm ndu tukom pu-taa qädqä. Toovenim taa le, eyu nooyu taapiziy se eyoodu tóm ndu mbu ne tula!—Izaayii 7:14; Zekariya 11:12, 13; Maatiyee 1:22, 23; 27:3-5.

8 Bibl taa natu tóm sakuye qijni kom

6. Èbe kulu wulu se Bibl luni Esa cõlo?

7. Natu tóm ndu tuwe Bibl taa yo, tu-taa ndu kom pu-taa caanaa taa?

8. Natu tóm ndu tiqjyni kom pu-taa qä-alwaatu taa yo, tu-taa natuyu le ndu?



pi-taa ደ-a-alwaatu taa. Tu-taa natu-yo:

- “Ejadé leedé kay kuyuu leedé yoo, kewiyyay leeka leeka yoo. Tetu kay ñamsuu riijj ne kudomuj ne ñooxi pakay lu yem yem; cune yoo ne lolo yoo.”—Luka 21:10, 11.

- “Kidekedium [kay] dō”—Maatiyee 24:12.

- “Wayi wayi wee taa le, . . . eyaa kay nūnū pa-tu yeke, pakay weu liidiye layzay ssoco, . . . paakay pa-ñuma ñam, . . . paakay pa-tu pem puyu, pukay sam se papawey, pakay kev kubandu koyindinaa . . . pa-tu kpazuu kay-we yulusuun, pakay kev lelej egbaydinaa pukul Eso mba.”—2 Timootee 3:1-5.

Ptuuu feyl se ከታsiy se mbu mbu poyoordi pi-tom masi sunet si-taa yoo, pidjyni labu soco, yaa we? Bibl natu tom ke toovenim ne tukorj pi-taa, puyoo le, kiwe ndu ne takayis

leesi. Kulini Eso colo na.—2 Timoo-tee 3:16.

### **Ezu peleyzu Bibl taa tōm na?**

9 Kpay se ከውenī fayđe səsőđe nadju ne ከማ paytu ndu ከመлаaa se ña-tumlađaa idđi tu-yoo yoo ne ከka. Ye ño-koyindu nooyu ekom ne eleyzu paytu ndu ከmawa yoo, ezuma ከlaku? ክkoj le, ከñoozun mbu elezaa yoo yaa ከñoozun? Mbu dəđi, Eso tiyele se nooyu epizi ne eleyzu toovenim tōm ndu tuwe e-Tōm yaa Bibl taa yoo.

10 Nabeyo ከinay se peleyzu Eso wülitu ndu tuwe Bibl taa yoo, ele patupuzi. Ye ፕሮkpay Bibl ከgu ፕሮweni səco yoo ku-taa tōm ne qumayzun qoo caanaa taa Bibl takayis taa tōm yoo, tuke kuyumtu. Pwuliy se nooyu taapiziy se eleyzu Bibl taa tōm.

9, 10. Ebe wüly se Eso tiyele nooyu se eleyzu Bibl taa tōm?

### **Papuzuy ne pataa tōm kükedutu liu na?**

Afrika taa eyaa sənzu feyni takayay kiđedje yaakeye. Paa kpađuu ከgu le, ku-taa eyaa heiyini mba patuhuy-weyo, sənzu, ezuma riwae se palabu-si yoo ne Eso yoo tōm. Takayay ከga payay se *La religion traditionnelle en Afrique occidentale* (angl.) yoo, koyoođaa se: “Tōm ndu eyaa qeziq qama ne nooy yem yoo, nabuyu eeewiļi se tuke toovenim. Đon qon le, papuziy ne peleyzu tu-taa natuyu: Papuziy ne pəsəcəzi tu-yoo yaa papasi tu-taa natuyu, papuziy ne peđelisi niye tu-keduu taa yaa pesidi-tu. Mbu labuna qon qon le, tōm kükedutu hooļuu taa le, riwae kađe se patuli ndu tuke toovenim ne ndu tuke cetur yoo.”

Ađakay: Suwe takayay nakeye yoođi tōm kükedutu yoo?



# 3 Mbä ke fezij?

**P**AKPAY mba Afrika taa eyaa laki sɔnzi yo ne pamayzuni puu. Eso weyi eweni fezuii taa dɔŋ ne pukuli pütüja yo, enu weni puu ḥgu kū-nuu taa. Kū-huyun taa le, esɔnnaa yaa agoluma wena aqvu Eso lum yo, ale ḥneweni peedje. Ne ale wayu le, hadedinaa wena. Eyaa mayzuy se hadedinaa mba pɔtɔzun pe-eyaa mba pewe tetu yoo yo, pɔ-yoo ne pɔcɔŋni pɔ-yoo qɔfɔ. Mbu riwe puu ḥgu ki-liu taa yo, mbu le fezuii taa dɔŋ cikperj: maajiki, tuyutu ne efeletu dɔŋ.

2 Afrika taa tisuu puue riwenu dɔŋ siŋŋ Eso setu agbaa leena yoo. Puycɔ Afrika mba nabeye tɔŋ se: "Paa tisuu mbu qitulwena (Krystu mbu yaa maluŋ mbu) yo, pütupozu se qiyele dɔ-cɔzɔnaa esɔnnaa sev."

3 Tisuu mbu Afrika mba weni sɔnzi labu nwmɔn taa yo, pütuzzaa? Bibl pütuzna ne kiheyi-du toovenim mba peke fezij yo, pɔ-yoo.

## Yehowa: Eso toovenim tu

4 Eso setu tindima sɔsɔna naadozo

1. Mba Afrika taa eyaa laki sɔnzi yo, ezima tuye panuzzini puu?
2. Suwe Afrika mba nabeye yɔodun ne riwuluy se pɔ-cɔzɔnaa sɔnzi weni dɔŋ siŋŋ pe-Eso setu yoo?
3. Le qipuzuy qitul toovenim mba peke fezij yo, pɔ-yoo?
4. Tɔm ndu yoo Afrika Eso setu tindima sɔsɔna taa mba tisiy?

wena awə Afrika taa yo, atisiy se Eso nɔcɔyu wee, ne enu yo Eso kukulu. Ne Bibl yɔɔpɛnɛ tɔm se ekəni "esɔnnaa Eso ne ḥnaziyaa [kubaylaa] Kubaylu, Eso sɔsɔ, dɔŋ tu ne weyi ecay sɔɔndu yo." (Wayu wayu paytu 10:17) Maluŋ qɔdɔ ḥnetisiy se Eso kukulu nɔcɔyu wee. Afrika taa sɔnzi labu nwmɔn taa le, wuluy sɔsɔ Geoffrey Parrinder tɔm se: "Afrika mba sakuye tisiy se Eso kukulu nɔcɔyu wee, ne enu kenunu esɔnnaa ne eyaa tūja caa, kedeja kpeekpe liziyu."

5 Mba petisiy Eso yoo yo, pɔfɔ pütufeyi, ele pa-taa sakuye iisii weyi Eso kenu dəyi dəyi yo. Puycɔ ne ḥtul nɔcɔyu camiyé le, riwesi se ḥcalin tɔm kuyumtu Eso hida yoo. Krystu mba sakuye tɔŋ se payay-i se Eso; ne hida kuseseleye ndi, qitul tɔm le se "Caabiyuu." Maluŋ ḥnayay-i se Allah. Sɔnzi lađaa hɔclu taa le, paa kuyum ḥgu le kweni hida ndi payaynu Eso Kukulu yo. John S. Mbiti ma e-takayay *Concepts de Dieu en Afrique* (angl.) taa hula ne hula kuseseena ndi ndi ezi 500 mbu yo, wena payaynu Eso Afrika taa yo. Dukpay ezi Naajeeriya ejadə taa yo, Yoruba mba yay Eso se Olodumare; Keniya ejadə taa le, Kikuyu mba yay Eso se Ngai

5. Suwe payay Eso kuyumtu ndi ndi taa?

ne Afrika Hade Kij ejadə taa le, Zulu mba yay Eso se Unkulunkulu.

6 Təm ndu Eso maymay yoođi e-hidə yoo? Eso kaaheyi Moyizi se ewolo ne elzi Izrayeeł piya Egipiti tətu taa le, Moyizi poču-t se: "Mbū le mənkən wobu Izrayeeł piya cələ ne meheyi-si se: Mu-caanaa te Eso tiyini-m mi-cələ. Ye sıpoži-m se: 'E-hidə le suwe?'"—Egipiti Lv 3:13.

7 Eso cosi-i se: "İñheyi Izrayeeł piya se Yahve [Yehowa] mi-caanaa te Eso, . . . tiyini-m mi-cələ; ma hidə le mbū tam, ndı pakay-m yaa punzı ne punzı." (Egipiti Lv 3:15) Paa Bibl təm dəzuyaa nabeye üleyzi hidə ndı ne "Eso" yaa "Kubaylı" yoo, paama hidə ndı Bibl taa ne picezi tam 7 000.

8 Toovenim taa le, ezıma Yehowa wee? Eke fezuu, dəj tuja tu ne ewee kele kele. E-wayı nocyu feyu, paapızıy ne pakpay-t ne pamayzıni nocyu, efeyini qayu. (Wayı Wayı Paytı 6:4; Izaayii 44:6) Yehowa heyi Moyizi se: "Menke [Yehowa] ñe-Eso, Eso weyi ewe sutsi yoo [eñinuy se poñcoun e-deke yoo]." Pu-tobus le se pucco ne də-təm keduni Yehowa le, piwə se qüsəe e-deke na. Etisooči se qüsəe nocyu yaa nabuyu ne putasını-t.—Egipiti Lv 20:3-5.

## Yesu Krıstu: Eso Kewiyay Wiyau

9 Sənəc eyaa weni lımayza ndı ndı piłunı weyi Yesu kena yoo, e-yoo. Mba payay pa-tı Krıstu mba yoo, pa-taa sakuyay mayzıy se Yesu ke Trinita "Kiđedəu" həçlüv nakuyu. Ele Bibl tuyoođi se eyaa naadozo kpendına ne peke Eso. Kituyoođi dəđi se Yesu ne Yehowa pewe kumanj. Yesu maymay yoođaa se: "Caa kılı-m."—Yohaneesi 14:28.

6. 7. Payay Eso suwe? Ezıma qılaba ne qına se e-hidə le?
8. Ezıma Yehowa wee? Ne ebe piwə se qıla ne də-təm keduni-t?
9. Ebe yoo qırızıy ne qıta se Yesu ne Yehowa pefeyt kumanj?

10 Bibl wılıy se pucco ne Yesu kəj tataa le, eekə fezuu ḥıgv kıwe dəj yoo, esədaa. Ezi Yehowa lızzu Adam ne Eva ne esı tətu yoo yoo, mbı dəđi Elzi feziŋ ne ısu-t esədaa. Yesu kəni kajalay fezuu ḥıgv Yehowa lızaa yoo.—Yohaneesi 17:5; Koloosi 1:15.

11 Ptakı punzı 2000 yoo, Yehowa kpayı Yesu wezuu ne eđıv pele weyi payay-t se Maaru yoo, e-lotu taa yoo. Tiyiyu Gabriyeel heyi-i se: "İjkay hoyı hayı se ıplı puya evelay nakeye ne ḥıya-ke hidə se Yesu. Kakay kewiyay təcə . . . , ne ke-kewiyay eekay tem kaaū."—Luka 1:31, 33.\*

12 Pu-yoo pıtıjına ne palvı Yesu ne epayı ezi eyı yoo, ne ewıli eyaa mbı Yehowa səçlum ne E-kađıwa pekenaa yoo. Eheyi Roma mba wiya se: "Mənkəm palvı-m ejadə yoo cıne se mantınu tətuyę təm yoo." (Yohaneesi 18:37) Ye mbı, pıtıjındı Yesu wılaa yoo, tı-yoo le, qırızıy ne qırpelikı tətuyę təm yaa toovenim təm pılınu Eso səçlum ne E-kađıwa po-yoo. Dırızıy qırpelikı ne qıtlı mbı piwə se eyı elı ne e-təm keduni Eso yoo.

13 Lımayzıye naale ńındę ndı qı-yoo Yesu kəm ejadə yoo yoo, ndı yoo: Ekm

\* Koran yaa Malıu mba takayay kiđedəya yoođan dəđi piti ḥıgv ku-yoo pıtıjına ne palvı Yesu yoo, ku-təm ku-ńıvv 19 ńıngı (Maaru) taa. Koçədəv se: "Ditiiyini-i [Maaru] qe-fezuu ḥıgv kuvıl ku-tı ezi eyı yoo. Ne Maaru na-tı le, etı se: 'Putadıye Nayu ehuzı mo-yoo ne nıtaalabu-m pıyyı! Ye ḥınar Kubaylı yoo, yebi-m ne mendee.' Ne ele cosi-i se: 'Menke Kubaylı tiyiyu na ne mənkəm se maha-nı puya kiđedəya nakeye.' Peeđe Maaru cosaa se: 'Menke pele, ezıma manpızıy malıv puya ne mantıtlı abalı?' Tiyiyu pişunu-t se: 'Mbı na-Kubaylı yoođaa se pıkay labı. Ne nabuyu labı feyu-t kađe. Ne Kubaylı maymay təm se: 'Ekay kev piti pıyyı eyaa sa-may kpeekpe ne ekay kenuv wazay ḥıga kalını ēcələ yoo. Mbı Eđıđıwa se pula.'"

10. Le Yesu kaawee pucco ne ekəj tətu yoo?
11. Ezıma pılabı ne palvı Yesu ezi eyı yoo?
12. Lımayzıye kajalay ńındę ndı yoo Yesu kəm tətu yoo?
13. Lımayzıye naale ńındę ndı yoo Yesu kəm tətu yoo?

**Esə tiyyiyaa siysiy  
ñuma iitisiy se  
pesee-we**



se ekpay e-wezuu ne elaa kulaa ne eya eyaa samay ñuu. (Maatiyee 20:28) Elabi mbu se püpizzi ne piholi-dü də-cəzo Adam kidekedüm yomiye taa. Püne pühaynii-dü nümou se qüpizzi ne qıcay wezuu maaten. Apostoloo Yohaneesi mawa se: "Esə ssəclə ejadə püjə ne ecələ-dü e-Püyalı egbamıyə se weyi etisiy e-yəc le, etaa-le, ele ehiy tam tam wezuu."—Yohaneesi 3:16.

14 Yesu sıba ne püte le, pefizi-i ne ekpa esədaa ne eđayni püsv fezou ńgv kūweni dəj püdusey yə. (Tüma Labu 2: 32, 33) Püwayt le, Yehowa ha-t "dəj ne samtu ne kewiyay; ne eyaa kpeekpe, cejewe ne yəcdası padıu-ı lüm." (Danuyeeli 7: 13, 14) Yesu püsi Wiyau dəj tu, Yehowa Kewiyay Wiyau. Püsay pazu le, ekay e-dəj lızuu ne ewili tetü kpeekpe yəc.

### **Esə tiyyiyaa ke E-tumlaqaa**

15 Pütkə Yehowa ne Yesu pe-đeke pəwəni esədaa. Esə lızı feziŋ sakuye, ne payay-t se Esə tiyyiyaa. Pa-taa lelü payay se Gabriyeeeli, weyi eeyəcdini Maari yə. Pütkə eyaa mba pəwe tetü yəc yə, mba sübina ne papısı tiyyiyaa esədaa. Paalızı tiyyiyaa ne pəwees esədaa qooq ləj pücə ne palızı yəyaa tetü yəc. (Yəb 38:4-7) Esə tiyyiyaa kpəndi miiliyəcwaa sakuye.—Danuyeeli 7:10.

16 Esə tiyyiyaa siysiy ñuma tıssəclə se qısey-wə. Yohaneesi kaañunu tam nabulə se esee tiyyiyaa nabeyə le, pekizini-i ne pətə se: "Aayı qəj ña-tı . . . Esə təe püwees se ñunji."—Natv 19:10; 22:8, 9.

17 Esə tiyyiyaa ıutasıy pa-tı wülvə eyaa tetü yəc ezi paalabu ne paya Yesu

14. (a) Yesu sıba wayt le, ebe laba? (b) Lone ndı Yesu weni esədaa ssəcə?

15. Le ne qooye palızı Esə tiyyiyaa?

16. Ebe yəc pütpozı se eyaa ısey Esə tiyyiyaa?

17. Ebe wulj se Esə tiyyiyaa weni dəj se pohuuzi Esə seyaa yə? Ne ebe yəc təm təne tükə ndı tħeżju qə-lañjue yə?

apostoloowaa nabeyə ñuu salaka taa yə. (Tüma Labu 5:18, 19) Paa mbu yə, ye qısey Yehowa ezi e-Təm, Bibl pəzuv yə, ssəcəndu etaakpa-dü, Esə tiyyiyaa dəj ñuma mba, pakay də-yəc huuzuu. Bibl təj se 'Yehowa tiyyiu cəu kpees se eholi mba pañanju-ı yə.' (Keysi 33:8; 90:11) Ebe yəc təm təne tħipuzi ne tħeżju qə-lañjue? Mbu püyəc yə koyindinaa kidekedaab nabeyə we esədaa ne pacay se pəweekl-dü!

### **Satan: Esə koyindu**

18 Pütkə Esə tiyyiyaa tıja qəmni Esə paytu yəc siysiy. Pa-taa nabeyə kađinu Esə ne papısı e-koyindinaa ne eyaa koyindinaa qəđə. Ezuma pulabu mbu? Tiyyiyaa mba Esə kaalzaa yə, pa-tıja paawe

18. (a) Ebe yəc Esə tiyyiu nəçiyə kađinu Esə? (b) Püyəc le, hula wena paya-ı?

siysiγ ne pewee qeu. Ele tiyyaa kubama mba pa-taa nooyu koo ne ela lumaγza se enu tujuyu nūmōu nakuyu yoo ne eyaa tuja sey-i ezi Esō yoo. Tiyyu enu payay se Satan ne pu-tobuu le se “Weyi ekađuyu” Esō yoo. Payay-i qaboo se Yiliyu ne pu-tobuu le se “kōlomotu tu” mbu puyoo yoo ecetiyu Yehowa taa.

19 Satan ḥikuy eyaa yoo se pakaduni Esō ezi enu yoo. Na mbu elabi Esō seyu siy-siy tu Yōb yoo. Yōb kaake ḥim tu sōso. Eeweni hej 7000, adaaqaaanaa 3 000, naaj 1000 ne kpaŋast kinej ezi 500 mbu yoo. Eeweni qaboo piya hiu ne lunduyaa sakuye. Kajalay le, Satan ku Yōb kpuna ne e-lunduyaa. Puwayu le, Satan yele ne “helim dōj mbu” nabuyu ma ne kudu-yuu tolū ne kuku Yōb piya. Pütasi le, Satan qee ne “edju Yōb kujukru weyi i-wayu feyi kaañ yoo, qooo ε-naataj yoo ne pukpa putu e-nūdaaka taa.”—Yōb 1:3-19; 2:7.

20 Paa Yōb kaawee takum sōsōm mbu putaa yoo, ewobi pu-yoo ne ela mbu puwe siy-siy Esō ezidaa yoo. Puyoo Yehowa wazū Yōb ne episunti-“ritija, mbu mbu eewena yoo tam nabule taa.” (Yōb 42:10) Satan tūpuzi ne ela ne Yōb yele ε-cūŋgūlum wetu, ele epizaa ne eposi eyaa sakuye ne Esō. Bibl yoođuu se: “Ejađe pilim we kidekedum tu taa.”—1 Yohaneest 5:19.

21 Satan cay se qissee-i ezi Esō yoo. ε-lumayzuye qiné eluzi-dj ne ewil kpayi kpayi pulaki punzi kudoki 2 000 yoo, alwaatu ndu etakay Yesu yoo. Bibl tōj se “Eleuu woni-i [Yesu] qaboo puu sōsōu nakuyu yoo ne ewili-i ejadje yoo kewi-yisi kpeekpe ne si-dōj ne eheyi-i se: ‘Ye

19. Ebe yoo Satan nazi Yōb? Ne ezuma tuye Satan nazi-i?

20. (a) Ezuma Esō wazū Yōb ε-siysiγ wetu yoo? (b) Paa Yōb edjoku ε-cūŋgūlum wetu kpam yoo, ebe Satan puzaa ne ela eyaa lalaa?

21. (a) Ezuma Satan wulaa se esōlaa se pesee-i ezi Esō yoo? (b) Ebe yoo Yesu kizaa se eesey Satan?

ηluj men-tee koyoo, mençeluy-η ritija payu.” Yesu kizi ne eto se: “Đee mō-yoo, Satan mbu puyoo yoo pamawa se: ‘ηluj Yehowa Esō yeke tee ne ηlaa e-yeke koy kulañ.’” (Maatiyee 4:8-10) Yesu kaasum Yehowa paytu camuye ne pu-yoo ekizaa se eelaku Satan sōlum.

### Aleewaa: Feziŋ kidekeduŋ

22 Esō tiyyaa lalaa tuj Satan wayu ne pakaduni Esō. Tiyyaa kidekedaa pane mba kēnuni eyaa koyindinaa tetu yoo sōno. Pewe kañatū ne pete pewee puuyaş püdufeý. Caanañ taa peyeba ne eyaa nabeye pisi kaaycodaşı yaa yuluma. (Maatiyee 9:32, 33; 12:22) Lalaa le, pađuwē kudomuŋ yaa papusu-we kpaanduña. (Maatiyee 17:15, 18; Maarki 5:2-5) Halu panazay qaboo piya nasiyu püdufeý.—Luka 9:42

23 Ezi Satan yoo, feziŋ kidekeduŋ sōlaa se pesee-i ezi Esō yoo. Püwes se peki-zí setu ndu tulun eyaa cōlo yoo ne petisi se Esō qeke koy pumuna se eyaa tseee, ele paalaki mbu, peyeba ne pañakı pana ne palukı siŋj se eyaa tseee-we. Satan ne aleewaa patujuyu ajitu, pōbōtu tōm ne sōondu qis yoo ne eyaa sey-we. Puke toovenim se eyaa sakuye tutu se Satan ne aleewaa pedijni sev. Puyoo alwaatu ndu panu se pe-Esō setu qis yoo hûde Satan yoo le, püdizeý-we. Ele Bibl heyiy-qis kpayi se: “Mbu palay yoo, aleewaa palay-pu, ne palay weyi yoo etuke Esō.”—1 Kōrenti 10:20.

24 Ajitu nūmōj weyi i-yoo Satan ne aleewaa patujuyu se eyaa tseee-we yoo, i-taa nakuyu le sūqaa yoo cetur tōm su-suu. Yele ne qiné ndu Bibl yoođuu yoo.

22. Ebe aleewaa labi eyaa nabeye?

23. (a) Ebe feziŋ kidekeduŋ ḥinuy se eyaa elabi-i? (b) Satan ne aleewaa patujuyu ajitu yoo ne potuyuu eyaa se pala we?

24. Ajitu nūmōj weyi i-yoo Satan tujuyu ne epeyziy eyaa yoo, i-taa nakuyu le ηgv?

## Đō-cōcznaa mba pasuba yō, le pewee?

**A**FRIKA taa eyaa miiliyooqwaas sakuye mayzuy se eyu esuba yō, püture, ele piwee ezi eyu kuyuu ejadé naqlye taa ne edey lee-dé taa yō. Sakuye mayzuy se đō-cōcznaa mba pasuba yō, pakury ejadé yoo cüne kuyuu ne powolo qoli; hadedunaa cölo yaa escdaa.

**2** Eyaa mayzuy se đō-cōcznaa mba, papisuy fezir ne pasiyni po-hoij weyi uwé tetu yoo yō. Püycö le, eyaa mayzuy se peke taabalaa kubama mba peweni đoj se pala ne töonasi la camuye, riđeni po-hoij taa nüma camuye, ne poihuuzi po-yoo se nooyu etaalabu-we kudekedum nabuyu. Eyaa mayzuy đköđ se ye paaceley hadedunaa mba mbu pöpoxuu yō, yaa nooyu edü-wé điwiziyé yō, papizuy ne pokoni aseyuu, këdomil yaa kùñondutu.

**3** Ezadunaa laku sönzi ndu ndu se padun hadedunaa hûđe ne pisa ne pa ne we pataabalye ceyisi camuye. Đoj đoj le, alwaatu ndu nooyu siku, yaa pepinji-i ne pute le; palaku sönzi nzi. Si-taa nasiyti le soo suzuvu ne lesi labu. Eyaa tujuyni numoy leen yoo đköđ ne pesey hadedunaa. Püco ne nabeye ñoo lüm yaa sulüm le, papuly-pu tataa pazi, se hadedunaa qede le. Nabeye laku töonay le, pakazi nakeye qeya taa se hadedunaa ukoma le, paatoo.

**4** Lalaa ñamayzuy se eyu weni ciyam yaa kaluzay ne kacakü wezuu eyu tomnay sum wayu. Pamayzuy se ye nooyu ecay wezuu kubanj yō, e-sum wayu le, e-kaluzay kpay esca-

- 1, 2. Tisuu mbu eyaa sakuye weni sidaa yoo?
3. Numoy weyi yoo nabeye tujuyna ne pesey hadedunaa?
4. Suwe eyaa sakuye mayzuy kaluzay yoo?



daa yaa kowoki paradise taa, ele ye ecay wezuu kudekeduu yō, e-sum wayu le, e-kaluzay woki miij maatej taa. Đoj đoj le, eyaa kpakuy tisuu püne ne pesidiyti po-cōcznaa sönzi. Đukpay kudau kune: Cooci tunaa kaa-susuu sum tom natuyu raadiyoo yaa teelee yoo le, püycöpduñ đoj đoj se ‘Eso ya-ı . . . ne palaku e-yoo cooci ne pete le, pasuzu soo . . .’ Lümayza ndu ndu ane aluni ezima eyaa tisiy se eyu sum wayu le, kaluzay yaa fezuii nakuyu kazaai yō, pu-cölo. Ele suwe Bibl ñøyöpduñ?

### Kaluzay ne fezuii

**5** Bibl heyiy-dü se kaluzay yaa ciyam tukenu nabuyu ne piwee eyu taa; ele këkeni eyu maymaya na. Đukpay kudau: Eso labu Adjam le, Bibl tom se “abalü pisi kaluzay njaga ka ne ke-eza yō.” (Kide Tee Tom 2:7, NW) Piwuluy se patidü Adjam taa nabuyu ne payay-pu se kaluzay ele e-maymaya ekenunu kaluzay. Ye mbu eyu payay se kaluzay.

- 5, 6. Ebe Bible yay se kaluzay?

6 Puyoo Bibl qeziyaa nabeye qeziyaa tom piye ‘kaluzay’ yaa “ciyam” ndj palabunu tumuye kide tee kyunumuj weyi u-taa paama Bibl yo kyunumuj leej taa se “eyu”, “ezadu” yaa “nooyu”. Eukaly Bibl taa se paloh ‘eyaa’ ne eyu pej e-ti tcoony, papiziy pakpa eyu ne padu-kpasu (Kide Tee Tom 46:18, Keya 34:13, Wayu Wayu paytu 24:7, Keya 104:18), Adam pusu ‘ezadu’ (Kide Tee Tom 2:7) ‘nooyu’ toku (Levitiki 7:20) pupiziy ne punu “ciyam” yaa kihoo. (Yereemii 13:17, Yoonaasi 2:8) Kide tee kyunumuj weyi u-taa paama Bibl yo, lona ane a-tuña a-taa, tom piye ‘kaluzay’ yaa ‘ciyam’ palabunu tumuye.

7 Eyu maymay keni kaluzay, ye mbu puvulu se ye eyu esiba yo, kaluzay subuna. Yozuwee 2:13-14 toj se: “Ukay holuu ne uluu sum taa qe-ciyamnaa”. Mbu qeke Maatiyee 26:38 toj se: “Ciyam . . . nuy sum soej”. Ye mbu ciyam yaa kaluzay tuke mbu pucaku wezuu eyu sum wayu yo.

8 Fezuu we ndu ne kaluzay. Fezuu keni qoij weyi ehay wezuu eyu ne esiyuni-i se elatuma ndu ndu yo. Fezuu we ezi laatriki qoij yo. Esuma laatriki qoij yeki se teelee yaa raadiyoo ela tumuye yo, mbu qeke fezuu yeki se tomnay ewee wezuu. Patuluv teelee yaa raadiyoo le, laatriki qoij qejni ku-taa ne kulaku tumuye. Ye laatriki qoij usayi puwe ezu teelee yaa raadiyoo siba yo. Mbu qeke fezuu yeki se tomnay ewee wezuu. Puyoo Bibl ycooduu eyaa tom se: “Pe-fezuu tiki le, pasuu tetu, ne puwiye le, pa-lumayza qju lum.”—Keya 145:4.

9 Bibl wulu se tomnay siku le, kaluzay subi na; ne fezuu tumuye labu si tunay qeke puwiye.

### Ebe putejnu weyi esiba yo?

10 Ye mbu, eyu weyi esiba yo, ebe putejnu-i? Yehowa manu eyu, ye mbu enu

7. Bibl masu nzl wulu se ciyam yaa kaluzay siku?
8. Ebe eyu fezuu kena?
9. Eyu sum wayu le, ebe putejnu kaluzay ne fezuu?
10. Suwe Bibl ycooduu eyu weyi esiba yo, e-yoo?

sumni mbu putejnu eyu e-sum wayu yo. Eheyiy-qju Bibl taa se sida titasi weu wezuu, sida eepiziy ne ena yaa enu natuyu, eeyocduu ne eepiziy ne emayzu qeke. Bibl toj se:

● “Sidaa utasu natuyu sum.”—Eklesiyasti 9:5.

● “Po-sccolum qeke ne pa-taa wuzasu ne ezisemuyu pekpenda pele.”—Eklesiyasti 9:6.

● “Tumuye labu lori ne sumtu ne mayzsu patatasu weu hadedunaa te [Pulau taa], dende njorj wobu yo.”—Eklesiyasti 9:10.

11 Mayzi ndu Bibl ycooduu qe-cozo kajalay tu Adam yoo yo, ne jna. Kiheyiy-qju se Yehowa kpay “tataa cuu” ne emanu Adam. (Kide Tee Tom 2:7) Ye Adam kaadom Eso paytu yoo yo, ezunca eewa koboyay taa tetu yoo paradisu taa tam tam. Ele Adam tuña Yehowa paytu, mbu yebina ne esu. Adam sum wayu le, le ewoba? Eso heyi-i se: “Ipusi[y] tetee, dende paluzu-ij yo. Mbu puyoo yo jike muzsuu ne jkay qeke muzsuu pusu.”—Kide Tee Tom 3:19.

12 Le Adam kaawee pucu ne Yehowa kpay tataa cuu ne emanu-i? Etaawee qoli. Ye mbu Yehowa heyyuu Adam se episuy tetee yo, putobuu le se Adam eetasu weu wezuu, episuy muzsuu. Adam tiwolo qoli. Etiwolo hadedunaa te. Etukpa esodaa ne etiwolo mij maater taa qeke. Tobi le Adam tutasi weu qoli, e-wezuu si tunay.

13 Mbu putejnu eyaa turja pa-sum wayu yaa we? Eee, mbu putejnu paa ani. Bibl lizu-qju ptaa kpayi kpayi se: “Eyu piya ne kripa . . . patuja powoki qoli kudum korj: tetu palabunu patuja, ne tetu patuja papisuy.”—Eklesiyasti 3:19, 20.

14 Bibl heyyiqju se Eso kay fezuu sidaa paradisu taa tetu yoo. (Yohaneesi 5:28, 29;

11. Adam labu kweekum le, suwe Yehowa heyi-i?
12. Adam sum wayu le, ebe ptemnu-i?
13. Ebe putejnu eyaa ne kripa pa-sum wayu?
14. Lidav jngu qiwent mba pastuba yo, po-yoo?

## Sudaa ԱՎՐՈՅ ՆԵ ՊԱՏՆ-Ճ

Afrika wisi qıduyę wiyau ńim tu nocyu kaasibu punay 1990 taa. Ewenu halaa kagbanzu ne piya saküę. Etulu tuma soscna naale ne aknun-ı liidiye pudufeyu.

Wiyau suba le, ε-հս taa ńuma նայ pana ne pala sɔnzu nzi pamayzay se sisaynu-ı ne ewolo hadedlnaa colc camüę yo. ε-halaa suway wondu kirkredditu ne paasay pɔ-նցsn, halu peyele lom sɔu ne pɔtəki tɔcnay pazl pazl yem qdəq. Pepim-i ne puto le, pacay kuńčη ne pewii kuyakuň lubə. Puwayu le, ezu pɔ-sɔnzu taa rupozuň yo, həs taa ńuma kpeekpe ne pa-taabala, pekpeyli ne pala kazandu ndu tu-taa tɔcnay, sulum ne paye kaawee yo, se petezun pimtu sɔnzu.

Pituu feyl se, wiyau enu yo, ezmata eeccol s ε-հս yo, ye ewenu dəj se ehuzi ku-yɔc ne ewazn-ku yo, ee labu mbu! Ele pitula mbu. ε-tadəs ana aweeku a-tuňa. ε-հս taa ńuma yoo ε-ńim yɔc ne pamizl qama. Leleeyo, eyaa samay ኃga kaasu wiyau enu ε-qıya taa yo, kamizaa payu ne pısay nabeyę pazl yem.

## Mba pasuba yo, paapuzuň ne palabu-ճ u kudekedum

Naajeeriya kofu nakuyu taa abalu nocyu suba ne pepim-i. Puwayu le, Abalu enu ε-halau se, putojnu dəziye naqlyę yɔc le, ena ε-walı, ekoma ne erozuň ε-waacs yɔc. Peeqe halu kray waaci ኃgu ne ewona ne epi dəndə paapim ε-walı yo.

Evebu nocyu, payay-ı se Dunikan, wolo ne ehuiyi ne elızu waaci ኃgu ne elabını-ku ne tumlyę pınlı saküę pıucə ne kweeeku. Nabuyu tulabi-ı. Ye sıdu ene ewenu dəj ezadunaa yɔc yo, pituu feyl se eečom mılu weyi emılu ε-waacs qooo pıla taa yo, ε-nıngbaan.



Tuma Labu 24:15) Ele alwaatu ndu Eso qıwa se ekay labu mbu yo, tutataluta. Leleeyo le, sun kpay-we ezi qom yo. (Yohaneesi 11:11-14) Pitumuna se qise-we sɔondu yaa qıse-we mbu pıucə yo, paapuzuň ne pasunu-ճ yaa palabu-ճ u kudekedum.

15 Eyaa mayzvı se eyu cakı wezuu qoli ε-sum wayı yo, puke cetum mbu pulını Sataŋ Yiliyu cələ yo. Pısa ne eyaa tisi ε-cetum təm təne tu-yɔc le, ε ne ε-aleewaa pañaku pana se eyaa umayzı se kudomuň ne kuńčomuň leenı lıgnı hadedlnaa cələ na. Puke toovenim se nabıvı taa le, aleewaa maymay kəjnuň kudomuň nuylı. Ne puke qdəq toovenim se putuke feziŋ cələ kudomuň tıja lıgnı. Ele eyu mayzvı se kudomuň pızıy ne ılinı mba sum kpay-we yo, pɔ-cələ yo, puke cetum.

16 Aleewaa tıjıgnı nımonı nakuyu yɔc qdəq ne pacay se eyaa umayzı se ndu Bibl yɔcdıu sun yɔc yo, tıke cetum. Pepeyziy eyaa se petisi se eyu pızıy ne ena yaa eyıcdıu weyi esıba yo. Aleewaa tıjıgnı lıçayag, qoza, tuyaa ne nımonı leenı yɔc ne pepeyziynı eyaa. Ele, toovenim taa le, aleewaa pıycıcdıu ne pulakı-we ezu mba pasıba yo pıcyıcdıu. Pıucə Yehowa qı paytu se nıçay etaaake yaa etaawolo weyi etuyı yaa esuzvı ne eyay sıdaa yo, ε-cələ.—Wayu Wayı Paytu 18:10-12; Zekariya 10:2.

15, 16. Nımonı weyi yɔc Sataŋ tıjıgnı se eyaa itisi se eyu esıba yo, etistə qeyi dəyi?

Adəkay: Kedesı nzi wılıy se sudaa tıpızıy ne pasunu-ճ yaa palabu-Ճ u kudekedum?

# Maajiki, kudomuŋ qus ne efeletu, po-ycc toovenim tɔm

**T**AKAYAY ḥga payay se *La religion traditionnelle africaine* yo, kɔtɔm se: "Afrika taa paacazuy pozuy se afelaa wee yaa pefeyi. Afrika tu paa anu tisiy se efeletu tom ke tom ndu paaleyiyini-tu yo." Pukke mba patiwolo su-kuli yo, pe-qeke petisiyni maajiki, efeletu ne kudomuŋ qus ycc, pukpendunu qeqe mba pe-eza kuli siŋy yo. Maluŋ ñuñdunaa ne mba payay pa-tu Krustu ñuma yo, pa-ñuñdunaa tisiy tom tue tu-ycc qeqe.

2 Afrika mba sakuye tisiy se piti qoŋ yaa feziu taa qoŋ nuŋi wee ne Eso cɔlo ulnaa. Doŋ eni fezij ne hadedunaa palakunu t̄umye. Ne eyaa nabeye tul ezuma palabunu-ne t̄umye ne puwazi eyu (maajiki yaa 'fadui kubar') yaa puqezzi eyu (maajiki yaa 'fadui kudekedui') yo.

3 Eyu lakunu 'fadui kudekedui' yaa kudomuŋ qus ne t̄umye se eweeki e-koyindinaa. Ne mba palakunu 'fadui kudekedui' eni ne t̄umye yo, eyaa nabeye mayzuy se patiŋuyu semui, sumasi, kojosi ne kriuna ndu ndu ycc ne palaku kudekedum eyaa.

1. Ezuma maajiki, efeletu ne kudomuŋ qus, po-ycc tisuu yeli ejadje ycc sɔno?
2. Eyaa sakuye mayzuy se maajiki qoŋ luni a-cɔlo?
3. Ebé nabeye yay se 'fadui kudekedui'? Ne ebé palakunu-u?



Eyaa sakuye mayzuy se fadui kudekedui pizuy ne ekoni yor, kaalulutu, kudomuŋ ne halu pukpendunu sum.

4 Efeletu ne maajiki peke puyu kudom. Eyaa yccduv se doo yuu le, afelaa lyu potomnasi taa ne powoki pakaty afelaa lala ya powoki ne pɔtɔku eyaa. Ezuma paluy ne paakpenduyu po-tomnasi yo, puyu le, mba paake afelaa ne puwayi peyele yo, mba kuluŋu ñuŋu nesi tom tue tu-ycc se tuke too-venim. Ðukpay kudav: Afrika tom susuu takayay nakeye pozl tom mba paake afelaa ne peyele yo (pa-taa sakuye kaake piya pelesi) le, pa-taa nɔɔy়u tom se: "Mantuŋi krokro ycc kegbedusay ycc ne manku eyaa ezl 150 mbu yo." Pa-taa lel se: "Moñi piya kagbanzi calum ne sisu." Lel qeqe se: "Manku mandajnaa naadozo mbu puyu ycc, pecəbi ma ne we qa-taabalye."

4. Suwe eyaa sakuye mayzuy pizuyi afelaa yo? Ne tom ndu mba paake afelaa ne poqco ne peyele yo, pa-taa nabeye yccdaa?

5 Lalaa ñamayzuy se 'faduj kubaj' siyuy eyu se ekanduyi e-tu yoo ne nocyu etaalabu-i kudekedum. Puyoo faduj ene e-laadaa ley maa-jiki yaa faduj kokoo ne tulanaa. Roñou yaa patay faduj ko. Pa-qamuñ taa yaa pa-tasi yoo pepiñ wondu ndu pamayzuy se tuweni

**Afelaa feynuñ døj se  
paluñ po-tomnasi  
taa ne powolo  
doli**



døj se tihuuzi po-yoo yoo. Patay liu kokoo yaa wondu ndu tu-yoo pama Koran yaa Bibl hœlun nuyu yoo, se tûpizuy ne tihuuzi po-yoo.

### Cetum ne peyzuuñ tɔm

6 Puke toovenim se Satan ne e-aleewaa peke eyaa koyindinaa sçsaa. Pewenu døj se papuzi ne palabunu tumuye eyu mayzum yaa e-wezuu, ne caanañ taa le, paasv eyaa ne kprina naaye taa. (Maatiyee 12:43-45) Toovenim se pewenu døj, ele piwes se qutulu døkø se po-døj eni eweni kamay.

7 Satan keni pezyiia ñuwud. Epeyyziy eyaa se petisi se eweni døj siñj ne pukpadø weyi e-maymay ewena yoo. Ðukpay kidañ: Pitileđi yoo, palakay you nakuyu Afrika ejadø naqiyu taa le, sçjanaa kpay malufanaa sçsaa nabeyø tiluu tatay naaye yoo ne padun sçondun

5. Ebe nabeyø yay se 'faduj kubaj'? Ne Ezuma palakunu-i ne tumuye?
6. Caanañ taa le, ebe Satan ne e-aleewaa palaba? Ne ndu piwes se qutulu pulunu døj weyi pewena yoo, i-yoo?
7. Satan cay se qumayzı suwe? Ne kidañ eyu piwes ne kusinu-dø ne qutulu pi-taa camuyø?

po-koyindinaa. Pucø ne papayzı you le, sçjanaa mba padun tatay iŋa ne ke-tiluu qun sçondu siñj. Sçjanaa mba pacay se po-koyindinaa umayzı se malufanaa mba pa-tan panu yoo, toovenim taa le, pewenu-we ne piyelle sçondu kpa po-koyindinaa mba. Mbø qeyi qeyi qøkø Satan laku se qitisi se e-døj feyu tunay. Ëñuny se sçondu ekpa eyaa ne pala e-sçolum ne peyele Yehowa ñumbu labu. Lee-leeyø qumayzı pøbøtu naadozo ndu Satan cay se eyaa itisi tu-yoo yoo, tu-tom.

8 Cetum mbø Satan susuu yoo pi-taa nabuyu yoo: Nabuyu eelaki yem; kudekedum nabuyu feyl se pitulunu fezuu taa døj niyti cølo. Ðukpay kidañ kune: Mayzı se pøtu kudøj ku piya naakeye. Ko-døo piwes ne etli se kudøj eyu kuku e-piña yoo, pøtu cølo kulinnaa. Ele erizuy ne etasi mayzum se kudønduyu yaa efeluu nocyu tiyini pøtu se tukco ne tuñasi e-piña.

9 Paa Satan eweni døj se ekoni kuñomuñ yoo, puke cetum se qumayzı se e-cølo paa kuñorj eyu le, kulinna. Bibl tøj se: "Pituke mba pasim seu yoo mba wakunu seja taa, ne døj tunaa tutnu you, ne lõjsindaa tutnu töonaç, ne takayisì sindaa sçsaa tutnu ñum ne leytu tunaa tutnu ñuv lelej, ele wuye ne kuñomuñ pøtoluñ pe-kpeekpe po-yoo." (Eclesiyastu 9:11) Nocyu piwes ne etli seu ne pukul lalaa, ele pitula pituke enu kayni wabu. 'Kuñorj' nakuyu piwes ne kiyele se etaawa seja ana. Nabuyu piwes ne pituuli-i ne etli yaa erizuy ne etli kudøj yaa pupizuy ne pumeyzi-i. Ne paa qø-taa anu, pupizuy ne pitulu-i mbø. Pupizuy ne pitulunu Satan yaa efeluu nocyu cølo, ele pulabi kulabu.

10 Cetum naale ñumbu mbø Satan susuu yoo, mbø yoo: Afelaa yeki po-tomnasi døo taa

8. Cetum mbø Satan susuu yoo, pi-taa nabuyu le mbø?
9. Tøm ndu Bibl yoðdaa ne piwes se pituke Satan cølo kuñomuñ tuña lygna?
10. Suwe eyaa yooðdaa pulunu afelaa yoo? Ne Ezuma qulaba ne quna se puke cetum?

ne pedeq ne pakatuy afelaa lalaa se poñco eyaa calum yaa potco pa-kaluzasi. Ele pozi ña-tu tom tue: 'Ye afelaa upuzu ne palaku mbu, toovenim taa le, ebe luy tomnay taa ne pidey?' Ezl qutem nav yo, eyu maymay payay se kaluzay, putke nabuyu ne puluy eyu taa kulu. Pitasi le, qukpelukaa se fezui keni qoq weyi ehay wezuu tomnay yo ne ye kufeyi tomnay taa yo, kipuzu ne kula puyu.

11 Kaluzay yaa fezui eepuzu ne kulu tomnay taa se kula kubam yaa kudekedum. Ye mbu afelaa upuzu ne palu po-tomnasi taa ne powolo qoli. Tom ndu pamayzuy yaa pooyoduu se palaku yo, toovenim taa le, paalaku-pu.

12 Mba paake afelaa ne puwayi peyele ne scon pa-maymay pooyoduu mbu paalaba yo, pu-tom yo, qaycdu paba tom suwe? Satan weni qoq se ela ne eyaa mayzi se palabu puyu, ele toovenim taa le, patulabu-pu. Pitijni qoza yaa hama lakasi nasuyu yo le, Satan pizuy ne ela ne eyaa mayzi se pewee

11. Ezima qulaba ne quna se afelaa upuzu ne palu po-tomnasi taa? Ne ña yo, qatisaa se paaptuzu se pala mbu?

12. Ezima Satan laki ne eyaa mayzuy se pedjyni nabuyu labu, ele toovenim taa le, putke mbu?

**Nabuyu taa kudekedum  
nabuyu laki le,  
putulunu nacayu celi na,  
palabu kulabu**

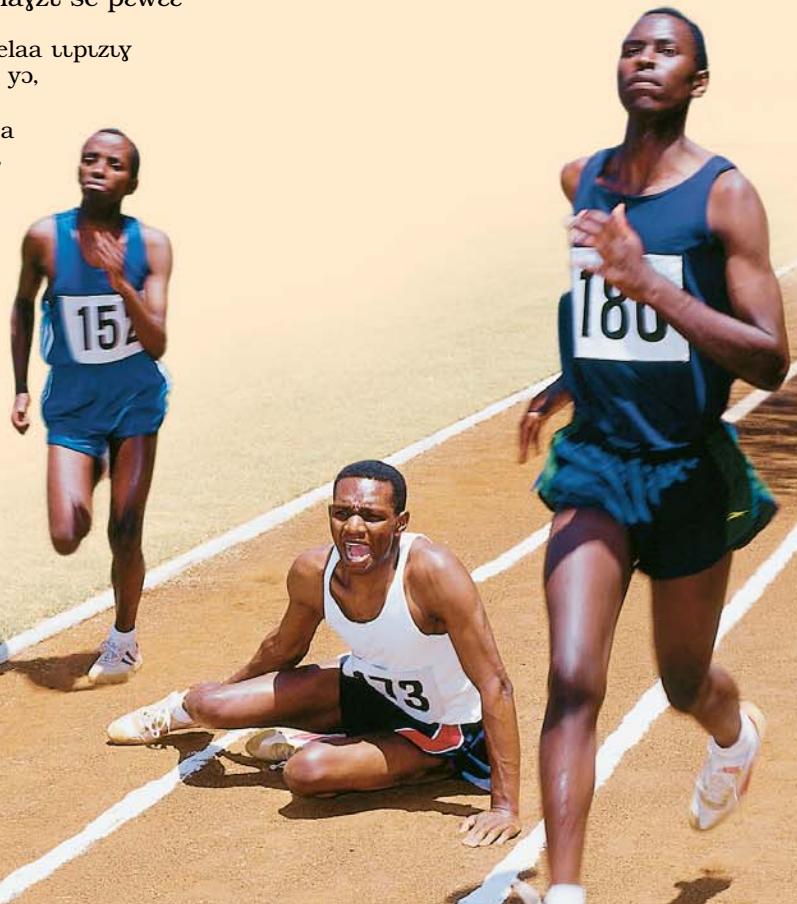
ne panay nabuyu yaa panuy nabuyu taq yaa palaku nabuyu, ele toovenim taa le, putke mbu. Satan laki mbu se elo eyaa ne peyele Yehowa ne pokco ne e-yoo ne pamayzui qadjo se tom ndu Bibl wulu yo, tuke cetum.

13 Cetum nabudozo mbu yo: Faduj weyi ekaqlyni faduj kudekeduj yo, eke faduj kubanj. Bibl tuyoodu faduj nuuyi tom se eke kubanj. Kutoj se maajiki yaa faduj lakasi tuja payu ke kudekedust. Mayzu paytu ndu Esco kaaha Izrayeeli samay pulunu maajiki ne mba palaku-ku yo, po-yoo ne juna:

● "Itaatuyi itaasuzi [itaala maajiki.]"—Levitiki 19:26.

● "Mu-taa abalu yaa halu weyi eyay hadedunaa yaa eke tuu yo, esu sum; padabu-we pee."—Levitiki 20:27.

13. (a) Maajiki yaa faduj nuuyi wee se eke kubanj na? (b) Suwe Masu yooduu pulunu maajiki yo?



- “Pataana ñe-te nooyu . . . esuzuu, nooyu etaake kudqondyu, yaa piye poziyu, yaa weyi epozuu mimmiqiyeyo, paziyu, ne weyi esuzuu hadedunaa se etlu toovenim yeyo.”  
—Wayl Wayl Payte 18:10-14.

<sup>14</sup> Paytu tune tisini-đu ne qunu pi-taa kpayu kpayu se Eso taasooj se e-samay ela maajiki. Yehowa kaaha e-samay paytu tune mbu puyoo yu eesooj-ke ne etaasooj se kekeni cetum ne scondu seu yom. Etaasooj se aleewaa unazuy-ke.

15 Paa Bibl etuyoođti mbu qeyi qeyi aleewaa puzuy labu, yaa mbu paapuzuy labu yo pu-tom yo, kwluy kpayi kpayi se Eso Yehowa kulu Satan ne e-aleewaa dogn pudufeyl. Yehowa qcoñi Satan esçdaa. (Natv 12:9) Taasco qçqç se pucä ne Satan takuy Yob le, epçzi nwmow Eso ne tom ndu Eso heyi-i yo, edçm tu-yoo ne etuku Yob.—Yob 2:4-6.

16 Aduwa 18:10 təŋ se: "Yehowa huđe ke ti-limiye ssosđe, e-cələ eyə siysiy tu sey ewoki ne pakay [e-yoo huuzuu]."  
Ye mbu Yehowa cələ piwəe se qise qiwolo ne qumeli. Eso se-yaaya eetüjuyni faduŋ yaa faduŋ kɔ ndu ndu yoo se pihuuzi po-yoo ne Sataŋ ne e-aleewaa pataapuz ne palabu-we kudekedum. Ne pa-a-sey ssoundu qəđə faduŋ yaa afelaa lakasi nasuy. Ele petisi Bibl tom tune tu-yoo: "Yeho-wa eza losuu tetu tuja ne ehay dɔŋ mba petisiy e-yoo ne peterŋ pa-taa yoo." —4 Awiya 16:9.

17 Ye ḥṣey Yehowa yo, ḥna ḥḍḍa ḥṛuzuŋ ne ḥṛlu p̄-taa. Yakubu 4:7 tɔŋ se: "Iluzi mu-tu Ḫṣṣo tee, ulubunu Eleeu ne ese eđee mu-yoo ḥḍoo poliŋ." Ye ḥṣey Ḫṣṣo toovenim tu ne ḥṛuzuŋ ḥna-tu e-tee yo, sccondu etaakpa-ŋ. Yehowa kay ḥn-yyo huuzuun.

14. Ebe yoo Yehowa kaadu paytu ne ekisini esamay se kataala maajiki?

15. Ezuma Bibl wulu se Yehowa weni dən siŋŋ ne picezi Satan?

16. A-cələ piwəə se qise ne qiwolo ne qumeli ne pihuuzi cə-yə?

17. Yakubu 4:7 hay-dv lidav n̄gv? Ele ebe piwēe se dula ne pvcɔ?

## Afelaan puzug ne payaa teu se kunazu nccyu?

Punay 1977 kaapayzaa le, pakpa eyaa 14 Afrika Hade Kinj, tetu ndu payay se Pietersburg yo, tu-cɔlɔ kpam se peke afelaa ne pɔñtu-wε miŋ ne pasu. Tɔm susuu takayay ηga payay se *Drum* yo, kɔyɔdɔi aseyuu kune ku-tɔm ne kuto se: "Sɔɔndu kpa lone ndu q[u]-taa halaa ne abalaa piñufeyu. Sɔɔndu kpaqay-wε se afelaa itaakɔ ne paaya teu ne kunazu-wε . . .

"Piuwes se qula nabuyu tɔm tunc tu-ycc  
... Puyɔɔ Ie, DRUM qu santaqau kune afe-  
laa ñundunaa tuja: Pasu liidiye Rand waa  
5 000 [yaa aluwaatu ndu tu-taa Etaazuunii  
liidiye \$5750.] qa-tumiyə qulaqę cune se  
weyi εριζү нε εγαа тεу нε куку Stanley  
Motjuwadi mars 1977 taa yɔ, ekɔɔ нε εμυ-  
qdu. Elɛ ye nɔɔyu ετүрүзү yɔ, pubu Ie, paa  
weyi εтүлү se εγүн тɔnүү se εрүзү нε εγяа  
тεу yɔ, puke falaa, tulutu нε cetum tɔm.

"Ye mbu, tuyaa ssosaa mi, eycoobunu mi-  
aleewaa ne quna. Itaayele ne feye pusunu  
mi-yey."

Afela mba papuzaa peyele ne teu nazi  
Đajaa Motjuwadi ne palu feye ndu qtaa  
yaa we? Aayu, pa-taa noocyu türizü.  
Đajaa Motjuwadi, *Drum takayay mayu lu*  
*cungulum ne halu ekco episu takayay kane*  
*ka-mayaa ñuuudu.*"

Adakay: Santadav ንግሥት Afrika Hade Kij taka-yay nakeleye mayu dīy afelaa? Ne ebe lu ku-taa?

# ESO SETU AGBAAN TUNA TOM KEDUNI ESO?

**Y**ESU tom se: “Isunni nōnōc̄ ḥga kewē kprǖs̄ay yo, piyele nūmōw ḥgs̄ kuwal̄ yelele yo, k̄-taa ileki, ne sakuye tūr̄y ḥgs̄ na. Ele nōnōc̄ kprǖs̄ay ḥga ne nūmōw ḥgs̄ kwe sōd̄l̄i yo, ḥgs̄ kiwokinini eyaa wezūu d̄eđe, ne mba panay nōnōc̄ ḥga ne nūmōw ḥgs̄ yo, patid̄o.” (Maatiyee 7:13, 14) Ye mbu Esōt̄om wul̄y se Esō setu nūmōj naale wena: Toovenim nūr̄ḡu ne cetum nūr̄ḡu; p̄t̄obu le se kubaŋ̄u wokini eyaa wezūu maat̄ej taa ne kudekeduū nōwokini eyaa sum taa.

<sup>2</sup> Nabeye mayz̄u se Esō setu agbaan tuna keduni Esō. Ele Bibl̄ masi nzi suk̄oy yo, suwul̄y se tom tūne tutke toovenim:

- “Izrayeeli mba qayn̄ payz̄u labu mbu p̄seyi ḫeu Yehowa eziđaa yo, siwaz̄y Baal̄ ne Astooreeti ne Siirii ne Sid̄o ne Mowaabu, Amooni ne Filisti piya esonaa. Peyele pe-Esō ne pekizi-i wazuu. Peđe Esō pana mu mij ne Izrayeeli mba.” (Tom Huyaa 10:6, 7) Ye q̄usey suw kpelisi, ḫo-cōz̄onaa mba pasūba yo yaa esō nōc̄yo yo, Esō eekay muw q̄e-Esō setu.

- “Samay kane yo, kađuv-m [Esō] h̄ide ne nōc̄ yem, ele ka-laŋ̄uye fey mōn-cōl̄. Pe-kilizay ḥga peliziy-m yo, kaawaz̄y p̄uyu; tom ndu samay ḥga kawul̄y yo, tuk̄e kulubutu yem.” (Maarku 7:6, 7) Ye mba p̄t̄oř se p̄sey Esō yo, paawul̄y Bibl̄ tom ne pawul̄y tom ndu pa-maymay poluba yo, pe-Esō setu ndu tuwaz̄y p̄uyu. Esō eemus̄ pe-Esō setu ndu.

- “Esō ke fezuu, ne mba poluŋ̄uu e-tee yo, piwē se poluŋ̄ e-tee lūmayz̄yue taa ne toovenim taa.” (Yohaneesu 4:24) Ye mbu p̄p̄oz̄u se q̄e-Esō setu ela nōc̄ kud̄umay ne toovenim tom ndu Esōt̄om wul̄y yo.

1. Esōt̄om wul̄y se Esō setu nūmōj naale weyi uwēe yo, eni le weyi?
2. Ezima tuye Mas̄i wul̄y se putuke Esō setu agbaan tuna tom kedunini Esō?

## pee wena c̄etum Esō setu lūlūu y

<sup>3</sup> Ebe puz̄y p̄isun̄-q̄u ne q̄ina se Esō setu egbeye nađye tom keduni Esō yaa q̄-tom tuk̄edun̄-t? Yesu tom se: “[Tūl̄] kubaŋ̄u lūlūu pee kubana, tuw kudekeduū l̄lt̄ pee kudeke-dee... Mb̄u le tsuŋ̄-we ne pa-lakast̄ taa.” P̄t̄obu le se Esō setu ndu tu-taa palaki Esō sōcl̄um yo, tulul̄u lakasi kubanz̄i, ele ndu tu-taa palaki Satan̄ sōcl̄um yo, tulul̄u lakasi kudekedusi.—Maatiyee 7:15-20.

<sup>4</sup> Toovenim Esō setu lūlūu eyaa mba p̄s̄oč̄i q̄ama ne p̄s̄oč̄i ḫođ̄o lalaā yo. Mb̄u p̄uȳc̄ yo, Yehowa maymay ke Esō sōcl̄um tu. Yesu tom se: “Mb̄u p̄wul̄y eyaa kpeekpe se tuk̄e mōn-t̄om m̄uyaa yo, mb̄u le mi-q̄ama sōcl̄uū.” Wet̄u ndu tuwe Esō setu agbaa taa sōn̄c̄ yo, tulabi nōc̄ kud̄umay ne Esō setu toovenim n̄indu mayay kane?—Yohaneesu 13:35; Luka 10:27; 1 Yohaneesu 4:8.

<sup>5</sup> Mayz̄u ne ḫna ezuma paapedi Afrika taa yomaa yo. *La Nouvelle encyclopédie britannique* tom se: “Kp̄ayn̄ punay 650 ne puwolo punay 1905 taa le, paakpay Afrika mba ezi 18 000 000 mbu yo, ne patuŋ̄ni *Sahara* nūmōw ne Endu mba Teŋgu Sōsōw ne powoni-we ne pepedi. Kp̄ayn̄ punzi 1450 waa taa le, *Europe* nūma payz̄i labu ḫođ̄o yomaa tadiye Afrika w̄s̄i q̄id̄uye tengu kidiiliŋ̄ yo; ne puk̄om ne putali punay 1867 le, Afrika nūma mba powoni ‘Ejađe Kufađe’ [Amerika] taa ne pepedi yo, pekpendi eyaa ezi kp̄ayn̄ 7 000 000 ne puwolo 10 000 000 mbu yo.”

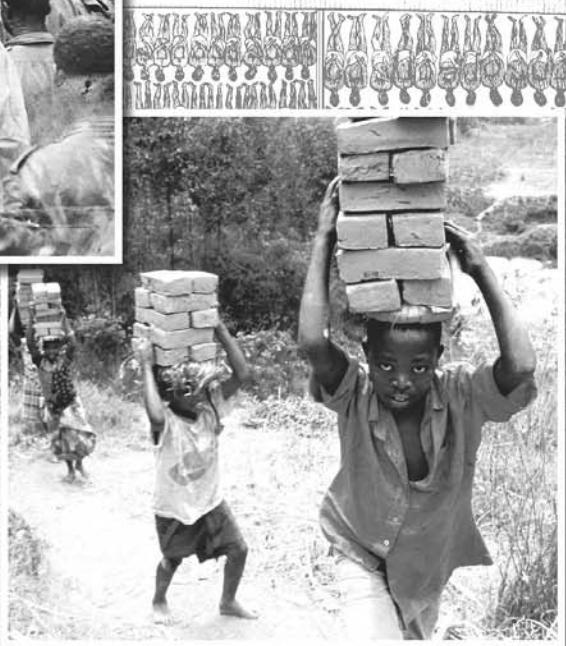
3. Nūmōj weyi tsuŋ̄-q̄u se q̄it̄lu tuk̄ay ḥga kewē toovenim Esō setu ne cetum Esō setu pe-heku taa yo, t-taa leeku le ḫnḡ?
4. Wet̄u kubandu ndu Yehowa seyaa wul̄y q̄ama ne pawul̄y-tu ḫođ̄o lalaā?
5. Tom ndu *encyclopédie* nakuyu yoođi yomaa tadiye ndu paalabu Afrika taa yo, q̄-yo?



**Cetum Esɔ setu agbaa  
du nesi yoŋ ne  
yomaa taduyε**

Fig. 1 E

6



ECS sets new

<sup>8</sup> Pituke meesay tee tom se punay 1994 taale, sisutaanaa ne fadanaa padv nesi eyaa dama kuu mbu pulabi Ruwanda ejadet taa yoo. Mbu dqdq Eso setu agbaa dv nesi Afrika ajee taa yon sakuye. Dukpay ezi Naajeeviya mba yoo: Aluwaatu ndu eyaa dama kuu

7. Ebe Eso setu agbaa ñiñdinaa laku yon hooles taa?
  8. (a) Ezuma Eso setu agbaa ñiñdinaa qñ nesi eyaa dama kuu mbu puulabi Afrika ajee taa yon alwaatu taa yo? (b) Suwe pasiteeri nooyu yooqdu Naajeeriya Eso setu agbaa ñiñdinaa yoo, alwaatu ndu you kaal ejadø ndu qñ-taa ne eyaa kuu dama yoo?

6. Ezuma tuyə Ezə setə agbaa ḫu nesi yomaataduyə?



kaalu tetu ndu tu-taa yo, Eso setu agbaa wena aawee hooenij eni t-taa yo, a-tuja aseytay eyaa se pala you. You ngekuwee ne kideeni ezidaa le, pasiteeri nooyu yoodu se: "Cooci nwendinnaa yebi tumuye ndi Eso djuwe se palayo." Ne etezini se: "Da mba djuay datu se Eso tumlaajaa yo, diperisi Satan tumlaajaa."

9 Tom tene tulabi noo kudumay ne ndu Bibl yooduv yoo se: "Satan maymay cetyl se eke mintusuv te tiyyu. Mbu le pulaku yoo se lumdjuu mba yo pe-

cetyl ne pawuluy pa-tu se tom kidejetu te lumdjuu." (2 Korenti 11:14, 15). Ezli eyaa kidekedaa wuluv pa-tu se peke kubama yo, mbu qodja Satan tiyyuni e-tumlaajaa mba pawuluy pa-tu se pewe siysiy ele toovenim taa le, pa-lakasi tutuvzu ne paluluv pee kidekdee yo, ro-yoo ne epeyziy eyaa.

10 Ejadje kpeekpe yoo, Eso setu nwendinnaa susunus soolum, lanhezye ne camiye lakasi tom, ele kuyumaa mba, nconu pa-lakasi taa yo, suwuluy radjye, you ne Eso paytu yoo kuyus. Ye mbu Bibl yoodu tom ndu yo, tuke toovenim. Kiton se: "Petisiy se pasum Eso, ele pa-lakasi taa le pekiziy-i."—Tiiti 1:16.

### ԱԱԱ "Babilooni Տօսուն" տա

11 Ye qalkalij Bibl takayay nge payay se Natu yo yo, diperiz yee ne qutul tcm ndu Yehowa mayzuy cetum Eso setu yoo yo. Peeje pakpay cetum Eso setu ne pamayzunu halu nooyu, ne

9. Suwe Bibl yoodu Satan lumdjuu yaa e-tumlaajaa yoo?

10. Ezuma Eso setu agbaa nwendinnaa weekuy Eso hude?

11. Ebe Bibl kpay cetum Eso setu ne kumayzuna? Ne suwe Eso yoodu cetum Eso setu ndu tu-yoo?

payaa-t se "Babilooni Տօսուն." (Natu 17:5) Na tom ndu Eso yoodu e-yoo yo:

● "Halu aceye tu . . . enu tataa awiya labuni aceye." (Natu 17:1, 2) Dende piwhee se adjuki Eso tom kpam le, cetum Eso setu agbaa yeba ne adjuu a-nost politiki tom taa ne halu aheliy kominawaa mbu pwhee se pala yo.

● "Ne tetu ndu tu-taa pana nayaa ne eyaa kidejema calum kpema ne mba pecebi pe-liu tee tataa yo, pe-kpeekpe pa-calum." (Natu 18:24) Cetum Eso setu agbaa nazaa ne tku Eso seyaa toovenim nsuma ne ana yebina qodja ne paku eyaa miiliyowaa sakuye yon taa.

● "Kuwuluy ki-koboyay ne ki-lelej." (Natu 18:7) Cetum Eso setu agbaa weni nsum sakuje, mbu labuna ne tu-nwendinnaa wee nsum kadadayay taa.

● "Ne na-tuytu lesi ajee kpeekpe." (Natu 18:23) Pituljnti cetum wulutu ndu tuton se kaluzay yaa ciyam eseku yo tu-yoo le, cetum Eso setu ha nymov tuytu ne efeletu ne peseytiy eyaa se pesey sidaa soondu ne pesey qodja hadedunaa.

12 Bibl heyay eyaa se palu cetum Eso setu taa ne pakpa pa-tu ne tu le, kitom se: "Ան, hayr man-samay, iyele-kv, nazi ezuma ne kidezu-mi ku-tigbaytu ne unu ku-kujukruj sizin!"—Natu 18:4, 5.

13 Pitaku pazu ejadje kpeekpe yoo cetum Eso setu agbaa kugbenduv nge payay se Babilooni Տօսուն yoo, pakay-kv qezuu cildi cildi. Bibl yooduv se: "Kiyaku kuyumusun koj wiye le, kujukruj koj-kv kpar: Kudomuj, sum ne ncoesu; miij kay-kv nayu, mbu ruyoo yoo Yehowa Eso ke djon tu weyi eku ku-tom yo." (Natu 18:8) Ye qutusochi se ku-kujukruj nge kirkenduni-dju yoo, piwhee se qisetu taabalye ndi qiwet da ne cetum Eso setu qe-heku taa yo, ne qulzu qe-nesi qodja ku-lakasi, ku-sonzu ne ki-tisuu mbu pitukeduni Eso yo, pi-taa. Pituke aleyya tom. Sum ne wezuu tom pikenaal!—2 Korenti 6:14-18.

12. Bibl heyay eyaa se pakpa pa-tu ne cetum Eso setu le, suwe kuyocada?

13. Ebe kay taluv cetum Eso setu ne mba pewe tutaa yo?

# Mba sey Esō ne toovenim?

**P**ÜCÖ ne sōolum ne taabalye kubandę wee qā ne Esō qē-heku taa le, piwee se qūluzi qā-ti cetum Esō setu taa. Pīceyaa qēdə se qūñay pana ne qē-Esō setu ke toovenim nūndu. Mbū eyaa miiliyooawaa sakuye qjyni labu sōnō ejadę kpeekpe yōo.

**2** Ezı Bibl kaayoosu yō, Esō seyaa toovenim nūma ke “samay sōsō”; ne “kalunu ajee kpeekpe ne warj kpeekpe ne eyaa kpeekpe taa, ne yōodasi kpeekpe taa.” (Natv 7:9) Ajee 235 taa Yehowa Aseyde Tunaa miiliyooawaa sakuye qjyni susuu tōm ne kpekpeka ne pasuñu eyaa se pekpeluk ne patulu Yehowa wetu kubandu ne e-paytu.

## Ezuma qula ne qutulu mba pesey Esō ne toovenim yō?

**3** Yehowa Aseyde Tunaa qjyzinaa se Yehowa qeke koj pumunaa se pesee. Puyoo paasey suv kpelisi yaa Esō setu kulemuñ. (1 Yohaneesu 5:21) Paalaku sōnzu hadedunaa ezı soo suzusun yaa sōnzu nzi suluni cetum Esō setu taa yō; yaa nzi sike “aleewaa tōm” yō. (1 Timootee 4:1) Ele pehezuy mba pewe eseññuyue taa yō, pa-lanja putuñu lidau tōm ndu Esō tōm se ekay fezuu sūdaa ne pacay paradisuu taa tetu yō yō, tu-yōo.—Yohaneesu 5:28, 29; Tuma Labu 24:15.

**4** Yehowa Aseyde Tunaa elakü yaa paadıun nesi maajiki, kudomuñ qıv yaa efeletu, mbu puyoo yō, panawa se lakası nzi si-tuja payu suluni Eleeu cōlo. Paatay liu maajiki yaa faduñ nuyu se iihuuzi po-yōo, ele Yehowa qeke patay liu.—Aduwa 18:10.

**5** Yesu heyi e-tōmkpelukuya se “patuke ejadę”

1. Ebé piwee se qula ne taabalye kubandę wee qā ne Esō qē-heku taa?
2. Le qūpuziy ne quna Yehowa Aseyde Tunaa? Ne tōmye ndı palaku?
3. Anı Yehowa Aseyde Tunaa sey? Ne setu ndu pekiziy?
4. Suwe Esō samay mayzuy maajiki lakası yōo?
5. Pōtəñu se Yehowa Aseyde Tunaa “tuke ejadę yōo mba” yōo, pi-təbun le suwe?

qđ yōo mba.” (Yohaneesu 17:16) Yesu maymay kaakizaa se eedıun e-nōo e-alwaatu taa politiki tōm taa. (Yohaneesu 6:15) Mbū qēdə Yehowa Aseyde Tunaa eedıun po-nost politiki, ejadę sōolum kadadayay ne qama kaqunusun lakası nzi suwe ejadę yōo sōnō yōo, su-taa. Ele peheyu lambuu ezı pırcoosu yō, ne pañan qēdə ejadę ndı qū-taa pewee yōo, qū-paytu.—Yohaneesu 15:19; Roma 13:1, 7.

**6** Ezuma Yehowa Aseyde Tunaa nāñ komina paytu yō, puyoo le, pañaku pana se pođoku nesi komina ezidaa. (Tiiti 3:1) Peyeki pa-tu se Esō ediyi-we puyoo pekiziy halaa sakuye kpayu. (1 Timootee 3:2) Pitasi le, ezuma palakunu Bibl paytu kila ne tōmye pe-wezuu cayu ta yō, puyoo le, Esō seyaa mba peke nesi qōkuyaa yōo, piwe kađe se pekizi qama.

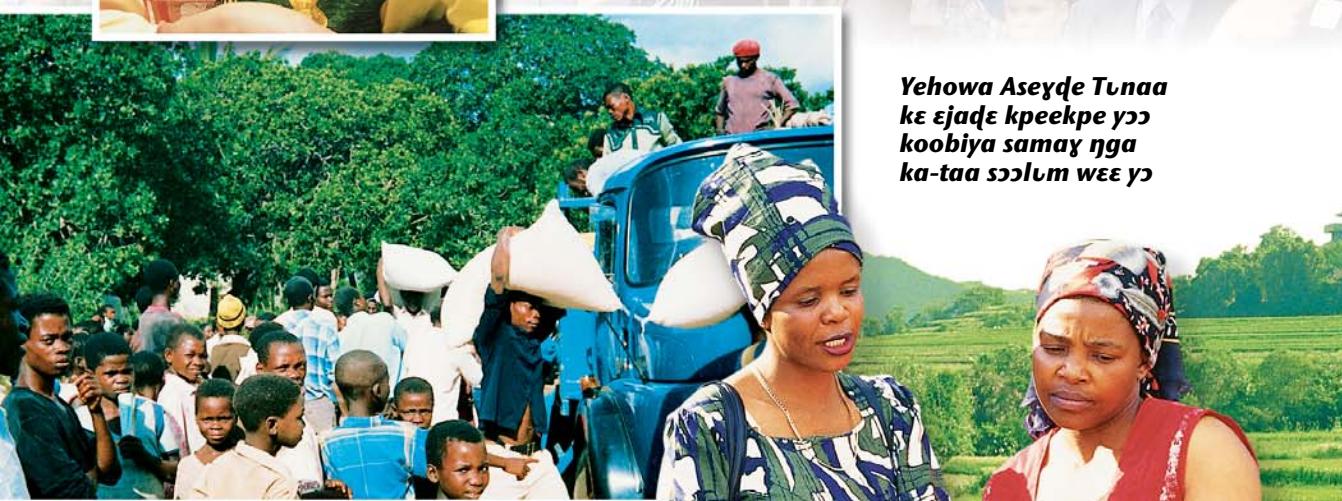
**7** Yehowa Aseyde Tunaa sōci qama pıduñeyi. Pitasi le, pōscoñi Esō siñj. Mbū yebina ne paa paluni warj ne ajee ndı ndı taa yō, sōolum we pe-heku taa ezı hōv kudomusun taa mba yō. Aseyuu yaa kađe nađlye ekoma yō, Yehowa Aseyde Tunaa kuyuu krapaka ne pasuñu qama kađe ndı qū-taa. Yehowa Aseyde Tunaa tūjuñu pa-lakası yōo ne pawlıty sōolum pe-wezuu cayu taa.—Yohaneesu 13:35.

**8** Yehowa seyaa nāñ pana siñj se pe-wezuu cayu etvuzi ne mulum etaawee pe-wezuu cayu hōclusun nakuyu taa. Pekiziy mulum, cetum, wezuu kudekedusun cayu, sulum kparjusun, ne tadiye nūmōu taa mulum. Abalaa eemaki pa-halaa. Nabeye lakay lakası nzi piwı ne papusı Yehowa Aseyde Tunaa; ele Yehowa sunu-we ne peyele su-labu. “Pōsco pa-lum ne papusı kiđedema” Esō ezidaa.—1 Kōrentu 6:9-11.

6. Paytu ndu qjiyi Esō seyaa nesi qōkun ne qama kizuu hōclusun taa?
7. Ezuma Yehowa Aseyde Tunaa wulı se pōscoñi qama?
8. Lakası kudekedusun nzi Esō seyaa kiziy?



*Yehowa Aseyde Tunaa  
ke ejaqe kpeekpe yoo  
koobiya samay nja  
ka-taa ssilum wee*



## Mba palaku ይሱ መርሆም ፍ

9 Pitke toovenim se ይሱ setu agbaa sakuye tōj se ana wuliyu toovenim. Nabuyu taa le adezu nōo tuma sōcōna wena alaktu yo se pwili se ana yōodusnū toovenim. ደረሱ pay kidaa kune: Takayay nakeye yōoday coocinaa mba pōtōj se fezuu kiđeđeu tiki po-yōo, ne payay-we se fezuu taa coocinaa yo, po-tōm le, koyōđdaa se: “tumye ndj maajiki lađaa ne tuyaa palakay yo, ndj qeyi qeyi lēleleyo coocinaa mba palwa yo] palaku qđđo. . . . Pōtōj se peke lōytsi tūnaa ne palaku hama lakasi qđđo. Pa-nayaa nay natu ndu ndu ne paluzu qōza taa. Palakuntu tumye lum kiđedem, num kiđedem, tōluma, bougie waa ne tulaadju se pawaanu kudomuj yaa pala ne kudorj etaa-kpa nōoyu.”

10 Agbaa ane a-taa nīuma yōodus kaylaa se piti lakasi nzu suwluyna se pe-የሱ setu laku ይሱ lelej. Ele, pituke mbu coocinaa laku ne payay-pu se piti lakasi yo, mbu wuliyu se pe-የሱ setu keduni Yehowa. Satan haynu qōj cetum ይሱ seyaa se palaku “qōj lakasi.” (2 Tesalooniki 2:9) Pitasi le, Bibl kaatēm yōodus se piti lakasi nzu suluni ይሱ cōl ezu natu tōm, kudomuj ndu ndu yōodus ne sumtu pakay “mussu” yaa pakay sūt tūnay.—1 Korenti 13:8.

11 Yesu nīuy niye tōm ndu tu-yōo ne eyōđdu se: “Pituke ma-yav yem se Kubaylu, Kubaylu, kaynu wonuu esōdaa Kewiyay taa, ele man-Caa weyi ewe esōdaa yo, e-sōclum yōo labu. Ne sakuye kay tōm kuyaku nju ki-wiye se: ‘Kubaylu, Kubaylu, pituke nā-huđe taa qisusi tōm le? Nā-huđe taa qđđo qulabi hama lakasi sakuye le?’ Ènne ele mankay-we heyuu kaylaa se: ‘Pulu, mantusum-mi, iđee mo-yōo, kudomuj ladaa mi.’”—Maatiyee 7:21-23.

12 Ye mbu, mba kay sūt esōdaa Kewiyay taa? Mba palaku Yehowa sōclum yo.

9. Suwe takayay nakeye yōodui Afrika taa fezuu taa coocinaa yōo?

10, 11. Ebe yōo mbu coocinaa laku ne payay-pu se piti lakasi yo, pitwuliyu se pe-የሱ setu keduni ይሱ?

12. Mba kay sūt esōdaa Kewiyay taa?

## የሱ Kewiyay tōm susuyaă

13 Ebe ይሱ sōclaa se e-samay ela sōnō? Yesu yōđdaa se: “Kewiyay tōm kubandu tūne yo, pakay-tu susuu ejadé kpeekpe taa, se eyaa kpeekpe tūn. Ne qjne ele ejadé tem kōj kele.” (Maatiyee 24:14) Tumye qjne Yehowa Aseyde Tunaa qjnyi labu ne kpeekpeka.

14 Yehowa Aseyde Tunaa qjnyi susuu ይሱ Kewiyay tōm “ejadé kpeekpe” yōo se njga kenunu ይሱdaa komina nju kūkay kpayu siyssiy wetu ne kiđjinyi ejadé kpeekpe yo. Pawuliyu se Yehowa lizu Yesu Krustu se eke Kewiyay njga ka-nūvudu ne e ne eyaa 144 000, mba paluzu-we ne tetu yōo yo; pōtōkuntu kewiyitu ejadé kpeekpe yōo.—Danuyeeł 7:14, 18; Natu 14:1, 4.

15 Yehowa Aseyde Tunaa tūnijyni Bibl yōo ne pawuliy eyaa ezima ይሱ Kewiyay kay Satān ejadé qjne qj-kpeekpe qjzuv yo. Cetum ይሱ setu ne tu-wulutu ndu tuweekuy ይሱ huđe ne tuđuv Eleeu huđe yo, tutasuy wev. (Natu 18:8) Eyaa kominawaa mba pakadlynii ይሱ yo, paba qđđo paakay tasuv wev.—Danuyeeł 2:44.

16 Pitasi le, Yehowa Aseyde Tunaa susuu se Krustu Yesu kay kōnusw wazasi sakuye mba payu pañaku pana ne palaku ይሱ sōclum yo. Mba kaynu wev tetu yōo ne Yesu tōo po-yōo kewiyitu. Bibl yōoday Yesu yōo tōm le, kutoom se: “Ejam weyi eyay yo, eholuu-i, kudomuj weyi efeyi nōoyu yo, esiynu-i; eweynu kudomuj ne ejam po-yōo ehuyu [enay pa-potduyu] tam, ne eluzu-we pa-kudomuj tūn t-tuđa t-taa.”—Keya 71:12, 13.

17 Samay nakeye tutasi wev ne kosusu Kewiyay lanjheziye tōm ezi ይሱ pōzuv yo ne pitasini Yehowa Aseyde Tunaa. Pe-đeke kon pasuynuni eyaa ejadé kpeekpe yōo se patulu mbu ይሱ Kewiyay kenaa yo.

13. Tumye ndj ይሱ qj e-samay se kala sōnō? Ne mba qjnyi-qj labu?

14. Ebe payay se ይሱ Kewiyay? Ne mba kay kewiyitu tōo ka-taa?

15. Ebe ne ebe ይሱ Kewiyay kay qjzuv?

16. Mba yōo Krustu Yesu kay kewiyitu tōo? Ne le pakay wev ne etoo po-yōo kewiyitu?

17. Mba đeke susuu ይሱ Kewiyay tōm sōnō?

# Kizi ceturum Esə setu ne ḥesuu toovenim Esə setu taa

Yeshu tam se: "Weyi eetunuy mo-yoo yoo, eke mo-koyindu." (Maatiyee 12:30) Ye qıseyl Yehowa hoołsu yoo yoo, piwuluy se qıwe Satan hoołsu yoo. Eyaak sakuye mayzuy se pediyini Esə setu ezi epozun yoo, ele Bibl ḥeheyiy-qı se Satan qıyni 'ejadę kpeekpe peyzuu.' (Natu 12:9) Eyaak miiliyooowaa sakuye mayzuy se Esə pediyini sev ele toovenim le, Satan Yiliyu pesey! Piropzaa se paa weyi elizzi weyi escoł setu yoo: Yehowa, "[toovenim] te Esə" yaa Satan "cetum caa."—Keya 30:6; Yohaneesi 8:44.

## Lizzi ḥa-tu cetum Esə setu taa

2 Ye ḥluzaa se ḥsey Yehowa yoo, pikeni lumayza kubana siŋŋ mbu pıuyoo yoo mbu yekina ne ḥo-tom kedunu-t. Ele Satan taa feyi lelej ne mba palzuy se pesey Esə yoo, pıuyoo enazuy-we. Nabuyu taa le etuŋyuni eyaa lalaa yoo halu pıkpendeduńi qı-henj taa ḥuma ne ḥataabalaa maymay yoo se pakadıyuni-qı yaa pohoŋuu-qı. Yesu kaatem yoođusun mbu se: "Eyu qıya taa mba kaynu kev e-koyindinaa."—Maatiyee 10:36.

3 Ye nazum mbu pıkcom ḥo-yoo, ezuma ḥlaku? Eyaak sakuye nawa se pe-Esə setu tutuŋzu, ele piwe-wé kađe se pesetu pa-tu tom ne palu tu-taa. Pamayzuy se ye palabi mbu yoo, padıvun wızası po-henj taa ḥuma. Ele pa-lumayza ana atuŋzaa? Ye ḥniwa se ḥo-henj taa mba nabeye ḥoŋ tabakuyay nakeye, ezuma ḥlaku? Ḫıŋsuyuni-we ne panu pıtaa se tabakuyay weekuy eyu yaa we? Pıtuŋ

1. Esə setu nımoŋ taa le, ani ne ani pe-heku taa piwue se paa weyi elizzi?
2. Nımoŋ ḥgs yoo Satan tıŋyuna se ekađunu-qı ne qıtaapuzi ne qıseey Yehowa?
3. Ye ḥo-henj taa mba yaa ḥa-taabalaası tıkađyuni-ή ne-Esə setu yoo yoo, ebe piwue se ḥla?



## Esə setu agbaa wıluču tunę tuke toovenim yaa cetum?

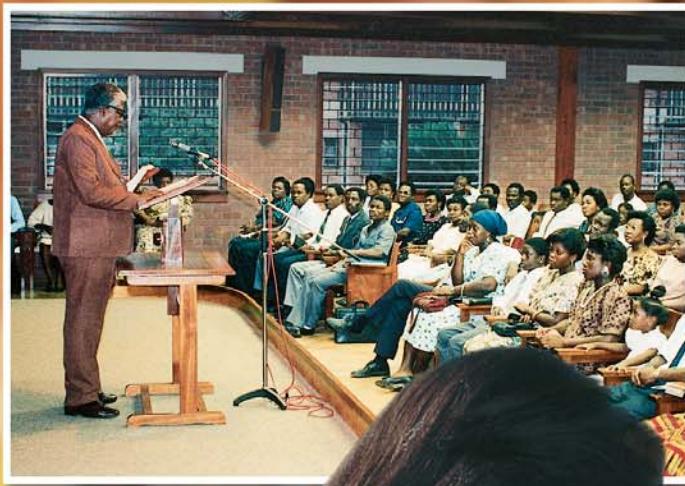
● **Trinita:** Esə setu agbaa sakuye wıluč se Esə ke Trinita. Awuluy se "Caa ke Esə, Pıyalu [Yesu] ke Esə ne Fezun Kideqeu ke Esə, ele patuk ke Esənaa naadozo, pıkpendedaa ne pıke Esə kuyum."

Tam piye "Trinita" fęyu Bibl hoołsu nakuyu taa. Ne pıtasu le, Bibl eewuluy se Esənaa naadozo kpendeduna ne pıke Yehowa. Yehowa ke Esə kuđum koj. 1 Korenti 8:6 tıŋ se: "Đo-čıl yoo, Esə kuyum koj wena, Caa." Yehowa kenuńi Kulum. Yesu tuke Esə ele eke "Esə Pıyalu." (1 Yohaneesi 4:15) Mbı qıđı fezun kideqeu tuke Esə. Halu fezun kideqeu tuke eyu ele kuke qoŋ weyi Esə lakunu tumuyę yoo.—Tuma Labu 1:8; Efesuz 5:18.

● **Kalızay:** Esə setu agbaa sakuye wıluč se kalızay kenu mbu piwue eyu taa ne piwuluk kaau yoo. Bibl ḥawuluy se eyu maymay payay se kalızay ne qısum mbu se eyu sıku. Yozuwee 2:12-13; Ezekiyee 18:4.

● **Miŋ maateŋ:** Cetum Esə setu agbaa wıluč se eyaa kidekedaası kalızası woki miŋ taa ne sıla kuňčı peede tam tam. Bibl heiyiq-qı se "sıdaa ıtası natuyu sırm." (Eklesiyasti 9:5) Kuwuluy qıđı se "Esə ke Sıclum." (1 Yohaneesi 4:8) Yehowa, Esə sıclum tu eęrızıq ne edıu nıccıu miŋ taa se enazlı-t.

Adakay: Suwe Bibl wıluč Trinita, kalızay ne miŋ maateŋ po-yoo?



Εξιμα ηρυζωγ  
ηλα νε ησυν  
τοονενιμ Εσω  
σετυ ταα?



feyi se ijikay tisuu kpa se ña ne we ila noo kuyumay ne iñco tabakuyay nga, yaa putuke mbu?

4 Yozuwee kaasazi Izrayeeli piya se siyele cetum Esco setu lakasi ne si-cocconaa sonzi. Eheyi-su se: “Ise soondu Yehowa ne ila e-tumuye ne mi-lanjye pilim toovenim taa sirij; ne iñco esconaa mba mi-caanaa wazay-we Mezoopotamii ne Egipiti yo ne uwazi Yehowa ti-tuja.” (Yozuwee 24:14) Yozuwee kaawe siyisy Esco ezidaa ne puyoo Yehowa wazul. Da qadjo, ye dñwe siyisy Yehowa ezidaa yo, ekay-dñ wazuu.—2 Samiyeeel 22:26.

## Lə wondu ndu ḥlakaynu tumuye cetum Esco setu taa yo

5 Pucyo ne eyu lizi e-tu cetum Esco setu taa le puceyaa se elo maajiki wondu ndu eweni payi yo ezi tulanaa, faduj, faduj kokoo yaa lizu ne faduj wondu leetu qadjo. Pucey siijj se eyu ela mbu, mbu puyoo yo mbu wuluyna se etay liu pilim Yehowa.

6 ḥtçuu mbu kajalay Krustu nima nabeyye kaalabi alwaatu ndu palizaa se pasuu toovenim Esco setu taa yo, pi-yoo? Bibl tom se: “Mba palakay faduj mbu yo, pa-taa sakuye koni pa-faduj takaytsu ne parayzsi miy eyaa kpeekpe ezidaa.”—Tuma Labu 19:19.

7 Aleewaa naziy eyaa mba paasuzi patu efeletu, kudorj dñu ne faduj yaa maajiki lakasi taa ne puwayi peyele se papayzi Yehowa sev yo, pa-taa nabeye. Ye putulu mbu yo, tumu Yehowa, yaa e-hide ne noo kikuyay ñia-aduma taa. Ye ḥlabu mbu yo, ekay-ji sunuu.—Aduwa 18:10; Yakubu 4:7.

8 Mba pçscølaa se pesey Yehowa yo,

4. Suwe Yozuwee heyi e-alwaatu taa Izrayeeli piya puluni pe-Esco setu yoo?

5. Ebé yoo puceyaa se qulø maajiki wondu?

6. Ebé kajalay Krustu nima nabeye kaalabunu pfaduj takaytsu?

7. Ye aleewaa inaziy-dñ, ebé puwee se qula?

8. Suwe Krustu nima mayzuy siu kpelisi yaa kulemij weyi palakuni tumuye cetum Esco setu taa yo, tu-yoo?

putupozu se pa-taa nooyu eweeni yaa elabunu tumuye siu kpelisi yaa kulemij weyi palakuni tumuye cetum Esco setu taa yo. Toovenim Krustu nima ‘dñjoni tisuu’ ne paadqony mbu punay ne eza yo. (2 Korentu 5:7) Pødþnay paytu ndu Esco dñwa se pataalabunu tumuye siu kpelisi yaa kulemij e-setu taa yo, tu-yoo. —Egipiti Luv 20:4, 5.

## Đu taabaluyne Yehowa samay

9 Bibl yoođuu se: “Weyi e ne lojsundaa pođojo yo, ekay kev lojsundu.” (Aduwa 13:20) Ye qulñuny se qulke lojsundaa yo, puceyaa se da Yehowa Aseyde Tunaq dñdo yaa da ne we qulqun taabaluyne. Mba kenini samay nja keđijni qom numoñ nju kiwokini eyu wezuu maatej taa yo.—Maatiyee 7:14.

10 Yehowa Aseyde tunaa sooli eyaa lalaasijj. Pa-tumuye le se pasuni mba pewen larja kubana yo ne patulu Bibl taa toovenim tom ne pehiy wezuu maatej. Papizuy ne putujnu Bibl kpelikun yoo ne pasuni, ele ijheylay puyu. Pakay cosuu tom ndu ijkay-we pođuu yo tu-yoo ne pawulu-ji ezuma ḥlabunu tumuye Bibl tom ñe-wezuu cayu taa yo.—Yohaneesi 17:3.

11 Ye ijwoki pe-kediyzisi nzi palaku Kewiyay Kpaan taa yo, pusuyni-ji ne ḥkpeliku ne ijtułi mbu puke Yehowa soolum yo. Pukpazuy-ji doj ne ijsoolu siijj se ijwey toovenim Esco setu taa. Putasi le, pafalsuy-ji ne ijtułi ezuma ijstini lalaa ne patulu Bibl taa toovenim tom yo.—Ebree 10:24, 25.

12 Alwaatu ndu ijwey ne ḥkpelikuy ne ijtułiy Yehowa soolum ne e-kaduwaa le, pusuyni-ji ne ijweeni esimuyse siijj ezuma edeziy soolum noo e-lakasi taa yo, pi-yoo. Pusuyni-ji qadjo ne ijwolo pi-yoo ne ḥlaku mbu pukediyuni Esco yo ne ijradiy mbu

9. Bibl lori tasuu mbu yoo puwee se eyu edjo ne episu lojsundu?

10. Ezuma Yehowa Aseyde Tunaq pizuy pasuni-ji ne ijsee Esco?

11. Ezuma Krustu mba kediyzisi kay-ji sunuu?

12. Ezuma aduma pizuy ne asini-ji ñe-Esco setu taa?

## Malu aleewaa yomiye taa

Doo naayee taa, ma ne mawalu qihunaa le, manuu noo naakeye taaj ne kayaa ma-hudue tam nabudozo. Puwayu le, mana kuduyuu nisu taa tulaa ne nabuyu luu, riwae kulukulu ezi pombo yoo ne rumuu miij, ne putuu molotu yoo. Eele ma-walu taa se nabuyu dijini labu. Pulabu mbu le, man-tuua mansaa miij kaaj kaaj fenasu sakuye.

Pulabu fenasu loodo le, noo kuyumay yga katasu-m yau. Kpaagbaa mbu le, pulabu-m ezi qalya tuja we lum cukaaj mbu nabuyu taa yoo. Duu sasuu noocuun lusuu lum mbu pu-taa ne ekoo ne emulutuu me-nesi. Mañay pana se mohozu-t el ee mantupuzu. Socoondu sasatu natuyu kram. Pukedaa le, qoo ne lum pamuu yem ne riocozu-m ne ryayaguu tetu. Pili me-fezij nisutu sakuye. Ne puwayu le, noo yga keheyi-m se mowolo qoo-kfuu taa kpaanq yga kudaa payay fezij ne pawaziyu kudomu yoo. Mohn-pozu fezuu yguu se suwe payay-ku le, kuya hudee nduu yoo qlo-tibuu le se "nism tu menfeyu ruja." Kiheyi-m se kiyeki ne mawaay eyaa kudomu ne mewee nism.

Pula mbu ne kudomduu payzu lusuu pu-csib ne qoo poliq taa ne rokqet mawn-csib. Pucu ne patalu mawn-csib le, maawenii nisu naakuyu ne manay-we ku-taa. Kudomdu taku mawn-csib le, mankpay me-nesi ne mantay e-nism taa ne peedee peedee le, riwalee-m mbu ruceyay-ku ne koye nduu qulay e-kudqay yga kpaagbaa. Fezuu yguu kiheyi-m liidiye nduu riwae se peheyye-m yoo.

Riukediyu-ku yoo. Taasoo kaaus se jwenei waade se jwenei aduma yoo ne jwenei Yehowa ne jwenei se esunu-ku ne jla mbu putuwazaa yoo ne jwenei mbu putuwazaa yoo.—1 Korenti 6:9, 10; Filippi 4:6.

13. Jwewe yaa se jwenei aduma yoo ne jwenei waade se jwenei aduma yoo ne jwenei Yehowa ne jwenei se esunu-ku ne jla mbu putuwazaa yoo ne jwenei mbu putuwazaa yoo.—1 Korenti 6:9, 10; Filippi 4:6.

13. Jwewe yaa se jwenei aduma yoo ne jwenei waade se jwenei aduma yoo ne jwenei Yehowa ne jwenei se esunu-ku ne jla mbu putuwazaa yoo ne jwenei mbu putuwazaa yoo.—1 Korenti 6:9, 10; Filippi 4:6.



Ne ezuma mawn-kooye laku tumiyee yoo, riwae le, maa-wenii liidiye ne kujey sakuye. Manpusu "nism tu," el ee manuu "menfeyu ruja" tibuu qofu. Mañituy ne maluu ruja kufalay le, ka-nisu yoo yga si. Pukonu-m lajwaeekulee riiduufeyu. Pukonu 12 nizi su-taa malabu eleeu enu e-tumiyee yoo, men-piya loodo sibus na.

Peedee manprayzu Esco tumuu se esunu-m. Mantum sakuye. Evemiye naqlye le, Yehowa Aseyde Tunaa koo ne rokqet mawn-csib yoo. Mantuusafchuu-w, el ee puwiye le, mala lusmayza se mewelisiyeni-w. Keday yga

ma ne we qulabi puwiye yoo, kasunu-m ne manuu pu-taa se eleeu noocu socalum malakay! Peedee manqu man-taa se meyeki fezij kudekeduu yau.

Meheyi eleeu enu tom nduu le, eheyi-m se ye malabu mbu yoo, riwayt-m miij. Eele paa mbu yoo, meheyi-i se: "Ma ne qe-heku taa, natuyu tutasuu weu."

Puwayu le, mankpay mbu mbu payu mayayaynu fezij kudekeduu yoo ne mañayz u miij. Ma ne Yehowa Aseyde Tunaa qulqelu Bibl ne manpusu Yehowa seyu ne pamiyusi-lum puway 1973 taa. Leelue-yoo mewenei piya kagbanzi, si ne si-alaafya camiyee. Ma-walu qofu yeba ne pamiyusi-lum ne erisu Yehowa Aseyde Tu.—Josephine Ikeyu kedunu-tu.

Aqakay: Ezuma halu noocu kaalaba ne e ne aleewaa pa-taabalye ce?

Jyele ne pamiyusi-ku lum ne ypirsi Yehowa Aseyde Tu. Ye jlabu noo kuyumay ne Yehowa samay yoo, jkay yebu ne Yehowa taa la lelej. (Aduwa 27:11) Jkay weu samay yga kewee koboyay taa yoo, ke-heku taa ne ko-tom Esco yooosuu se: "Mankay weu pe-heku taa ne mawnq; mankay keu pe-Esco ne peke mansamay."—2 Korenti 6:16.

# WEE TOOVENIM ESSO SETU TAA NE QIWAZU-Η TAM TAM!



**Y**EHOWA səoči mba pəseγ-ι yə pidiſeyl. Ye ḥsey Yehowa yə, ekaγ-η wazuu kpayn səoči ne pidiče tam tam. Bibl təŋ se: “Nəčtu mi-tu ne ESSO ne eñotu e-tu ne mi.”—Yakubu 4:8.

2 Pitsa ne qimci də-ti ne ESSO le, pıwes se qıkpelik yə-tom ne qıdçəj tu-yəc. Ye nə-aduma elaku nəc kudumay ne Yehowa səočum yə, ekaγ-ye welisuu ne elabu-η mbu ḥpəzus yə. Apostoloo Yohaneesi mawa se: “Etiwəni ESSO lidañ kune yə se ye qıpəzus-η mbu pukedini-η koyə, ewelisiyeni-đu. Ne ye qısimma se ewelisiyeni-đu mbu qıpəzus-η yə pıtuna payl pı-taa koyə, qısimma mbu se qıwəni mbu qıpəzul-η yə.”—1 Yohaneesi 5: 14, 15.

3 Pitsa le, ḥwəy ne ḥnčetuu nə-a-ti ne ESSO le, ekaγ-η hav ləjstində ne qısimu-η kudumay ndi ndi taa. Bibl təŋ se: “Ye mitaa nəc yə efeyini ləj koyə, erçozu-η ESSO ehay-η eyaa kpeekpe yem, eemidiy e-məcəj təe ne pukay-η ləj eni hav.”—Yakubu 1:5.

4 Ezuma ləjstində ndi ESSO hay-η yə, qıpuzuy ne qısimu-η? Kajalay le, qıpuzuy ne qısimu-η ne ḥtli mbu pıtukedini Yehowa yə. ḥkay tuluu qıdçə mbu pı-yəc wetu ndu tıfeyi qeui yə, ne ezuma ḥla ne ḥpızı ne ḥrađu-η qıdçə yə. Ləjstində qıne qıpuzuy ne qısimu-η ne ḥli kudumay weyi iwe səoči yə, i-taa sakuye taa. Etikeyay ezi ESSO

1. Ye ‘qıñotu də-ti ne ESSO’ yə, ebe ekaγ-đu labu?
2. Ezuma qıpuzuy ne qıñotu də-ti ne ESSO? Ne ye qılabi mbu, ebe ekaγ labu də-aduma?
- 3-7. Ezuma qıpuzuy qıla ne qıween ləjstində ndi qılini ESSO cələ yə? Ne ezuma ləjstində ndi qıpuzuy ne qısimu-đu?

paytu ndu tıpəzus-đu se qıwəe eidi eidi qe-wezuu cayu taa mbu yə. Ye qıdçəj tu-yəc yə, qılkay niş hoyā ḥga qıtaasəci yə kawuzasi, qılkay wenuu kuzuu kudumay, həs taa eseñilijye yaa qama kizuu.

5 Ezuma qıdçə ləjstində ndi ESSO hay-đu yə qıpuzuy ne qıwazu-η? Etikeyay-η sunuu ne pıfəmni-η camiyə ḥe-wezuu cayu taa. Etikeyay-η sunuu ne ḥkpay lumayza kubana ḥe-wezuu cayu həcili ndi ndi taa ezi ezuma ḥlabuni tımuje camiyə ḥe-liidiye yə. Pısuyu-η ne nə-kađusı keni kubanzu ne sitaakeni nzi sunwaziy eyu ne pileđi yə.

6 Ləjstində ndi qılini ESSO cələ yə, qıpuzuy ne qıñoczu qıdçə nə ne lalaa mutaabalye. Etikeyay-η ne koboyay wees ḥc-həs taa siňj. Etikeyay-η ne taa-balalye kubandə ndi qıuceki kaav yə, qıwəe nə ne lalaa mi-heku taa ne halı eyaa, pıkpendedini mba patuke ESSO seyaa yə, pakay-η hav ḥamtu.

7 Ləjstində ndi qılini ESSO cələ yə qısimu-η ne ḥween lumayza kubana wezuu yəc. Mbı kagyu-η sunuu ne ḥlbini wezuu cayu taa kudumay. Ne pitsa le, ḥkay wenuu lidañ kubanjı pılini cee wayı yəc. Lumayza kubana ane akagyti-η sunuu ne ḥween lumayza taa ne tomnay taa kpeetaq kubańja.—Aduwa 14:30; Izaayii 48:17.

8 Ye ḥsey ESSO toovenim tu yə, ḥkay lıu səočdu ndu tu-taa eyaa sakuye we səoč yə, ti-yomiye taa. Ezuma ḥtulaa se weyi esuba yə, etutası wew wezuu qoli yə, pısuyu-η ne ḥjtasıy səočdu seu sıqaa. Ezuma ḥtay

8. Ye ḥsey ESSO, ebe ḥjtasıy seu səočdu?

Esō liu se ekay siqaa fezuu yō, pū-yōc le, sōcondū eekpay-ŋ ne sum. Pitasū le, ezuma īkpelukaa ne ītuli se Esō ke dōj tuja tu yō, ījtasū sōcondū seu afelaa, kūdōnduyaa yaa hama laqaa.—Yohaneesi 8:32.

### Siysisi tūnaa kāyñi cāyu tētu yō

9 Ye īnōtū nā-tū ne Esō yō, sōcondū eetasū-ŋ kpaus ne mbu pūkay labu cee wayu yō. Ezī qītem kpelukuu yō, Bibl kaatēm yōcdus kūñōmūj sakuyē weyi twē tētu yōc sōnō yō, t-tōm. Yehowa heiyiqđu se kūñōmūj tui tukay weu mbu tam; pūsay pazi le, Esō Kewiyay kay labu ne tētu kpeekpe pūsi paradisuu.—Luka 21:10, 11, 31.

10 Mba pōñōtūn pa-tū ne Esō yō, pe-đeke koj pakayni sūn Paradisuu taa. Bibl tōj se: “Pūkazi nñiñi, kūdekeduu muku, īñiñi yō e-lone, qīseyi. Ele ‘đefee tūnaa’ hikiy tētu ne pewee tam tam qīhezye taa.”—Keya 36:10, 11.

11 Mba palaku nñu taa dōj ne paañaj paytu siysisi nñindu ndu Esō qīwa yō, pakay pe-wezij lesuu tam tam. (2 Tesalooniki 1:8, 9) Paatasū weu. Pa ne Sataj ne e-aleewaa pakay sūbu tam tam sum. (Natu 20:10, 14) Ele, mba pēkpelukaa ne patul Yehowa ne pesey-ŋ yō, pakay cāyu wezuu Paradisuu taa tētu yōc.

### İpuziy ne īhiy pēeyē siñj cee wayu!

12 Yehowa nñōzul mbu se ekay hav mba pōsōcōl-ŋ yō, piwe kajukka pūlufeyi! Cōna ne īna mbu ne mbu Bibl tōj se pūkay weu Paradisuu taa tētu yōc yō.

● **Tēçnay kay tēyuu paa le:** “Tēçnasi itçyū ejadē taa ne pūkpendūn pūj ne piyisi yōc.”—Keya 71:16.

● **Dīsu kubanzu:** “Ne pakay māu qīsi ne pasuu si-taa.”—Izaayii 65:21.

9-11. Mba kay sūn Paradisuu taa ne mba tukay sūn?

12. Suwe Bibl yōcdus cee wayu yōc?

● **Tumiyē nqđi qīhay eyu taa leleñ yō:** “Me-liu eyaa samay kay tōcū ke-nesi tēe tuma yōc. Paakay labu tumiyē yem falaa.”—Izaayii 65:22, 23.

● **Kudżmūj iñtasūw weu:** “Ne tētu taa eyu nōcuy eekay tōm se: ‘Pūwuy-m.’”—Izaayii 33:24.

● **Ejām eetasūw weu:** “Dūne ele yulumaā eza kuluu, ne tandamaa nūngbaaj kay pūtobuu niu. Dūne ele tađiyē tu kay kuyuu ne emaa ezi nenzem yō, ne kaaycōdaszt nzulümüye taa kay labu leleñ, mbu pūyōc yōlum kay yabutuu laku taa ne heenaa wuluj tētu taa.”—Izaayii 35:5, 6.

● **Kūñçj, ezeññiñiyē ne sum paatasūw weu:** “[Esō] kay hizuu pē-ezidaa eztęgylum kpee-kpe, ne sum eetasūw weu; ne paatasū wiu, paatasū kubusi mabu, kūñçj eetasūw weu, mbu yō ejadē kubindę dęwa.”—Natu 21:4.

● **You eetasūw weu:** “[Esō] sunzı yorj tuja piwolo pūtali tētu kamay yōc.”—Keya 45:10.

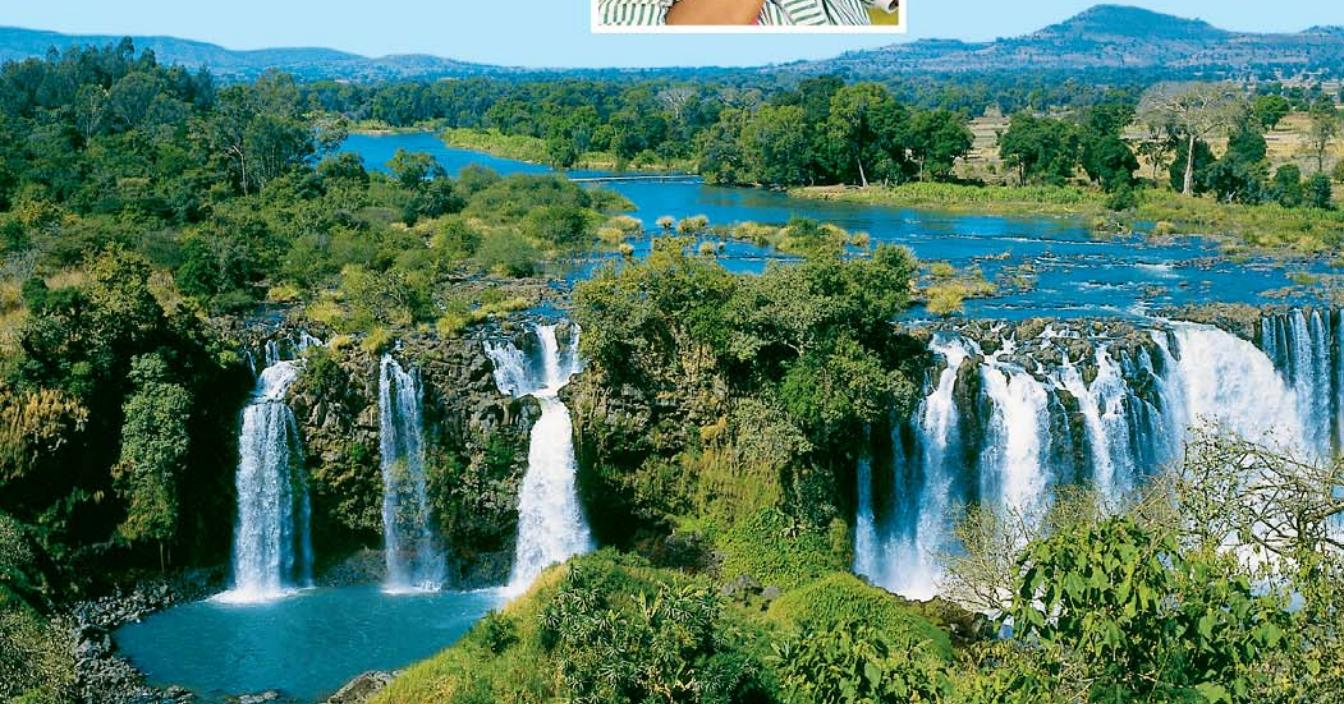
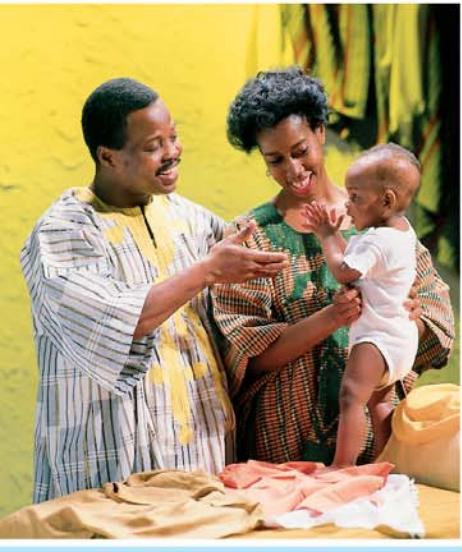
● **Wezuu maatej:** “Siysisi tu tūnaa tētu, ewey tu-yōc tam.”—Keya 36:29.

13 Eyu nōcuy feyi se epiziy ne ekonu kuleyzun kune tētu yōc, ele Yehowa đeke wenini dōj se eyele ne tōm ndu payi tūlun e-nōc taa yō, tula ezi eyōcdus yō. Yē etōm se elaki pūyū yō, nabuyū feyi se pūpiziy ne pūkadijūn-ŋ. Bibl tōj se: “Nabuyū feyi se Esō eepiziy pū-labu.”—Luka 1:37.

14 Pūtujni e-Aseyđe Tūnaa yōc le, Yehowa qījni wađe hav paa anu se epiziy ne esusuni “nōcō īnga kewe kpiyisay yō” ne eđe nūmōu īgv kīwokini wezuu maatej taa yō, ku-taa. Pūkedişun-ŋ se īwēe eyaa mba petisaa ne pōđer nūmōu īgv ku-taa yō, pē-heku taa? Pūwēy qēu se īwēe toovenim Esō setu taa ne īhiy tam tam wazası nzu silugni Esō cōlo yōc?—Maatiyee 7:13, 14.

13. Aweni dōj se epiziy elā ne tētu tūne tūpisi paradisuu? Ne ebe yōc e-đeke koj epiziyā ne elā mbu?

14. Ezuma īpuziy īla ne ītuli nūmōu īgv kīwokini wezuu maatej taa yōc, ne īđe ku-taa?





ol-KAB